

TAKSİRLİ SUÇTA ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN EKLENEN HAREKETLERİ VE NETİCENİN OBJEKTİF ÖNGÖRÜLEBİLİRLİĞİ: YARGITAY CEZA GENEL KURULU KARARININ (K. 2015/146) DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Derya TEKİN*

Öz

Birden fazla kişinin taksirli hareketlerinin neticeye katkı sağladığı taksirli suçlarda, ilk taksirli hareketi gerçekleştiren kişinin sorumluluğunun belirlenmesinde neticenin objektif öngörülebilirliği şeklindeki unsur ön plana çıkmaktadır. İlk taksirli harekete üçüncü bir kişinin taksirli hareketinin eklendiği durumlarda, nedensellik bağı mevcut olmasına rağmen, objektif isnadiyet noktasında yapılacak bir değerlendirme ile ilk hareketi gerçekleştirenin ceza sorumluluğunun olmadığı söylenebilmektedir. Rücu yasağı ile de çözülmeye çalışılan bu gibi durumlarda, sorumluluğun kural olarak ikinci hareketi yaparak tipik neticeyi gerçekleştiren kişiye ait olacağı ifade edilmekle beraber, ilk hareketi gerçekleştiren kişinin de sorumluluğunun olabileceği durumlara ilişkin bazı ölçütlerin geliştirildiği görülmektedir. Dahası, taksirli suçlarda neticenin objektif öngörülebilirliği sadece objektif isnadiyetin bir şartı olarak değil, hareketin taksirli hareket olarak kabulü bağlamında da gündeme gelebilmektedir. Yargıtay

* Dr. Öğr. Üyesi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Kamu Hukuku Bölümü, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Ana Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye | Asst. Prof., İstanbul Medeniyet University, Faculty of Law, Department of Public Law, Criminal and Criminal Procedure Law Department, İstanbul, Türkiye.

✉ derya.tekin@medeniyet.edu.tr • ORCID 0000-0001-9877-8336.

✎ **Atıf Şekli** | Cite As: TEKİN, Derya: “Taksirli Suçta Üçüncü Kişinin Eklenen Hareketleri Ve Neticenin Objektif Öngörülebilirliği: Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararının (K. 2015/146) Değerlendirilmesi”, SÜHFD, C. 33, S. 2, 2025, s. 1169-1208.

✎ **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

✎ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. | This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Ceza Genel Kurulu'nun 2015 tarihli bir içtihadı tüm bu tartışmaların somutlaştığı oldukça çarpıcı bir örnek olarak karşımıza çıkmakta ve konunun müstakil bir çalışma kapsamında analiz edilmeye değer olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

- Taksir • Nizamlara Aykırılık • Üçüncü Kişinin Eklenen Hareketleri
- Objektif Öngörülebilirlik • Objektif İsnadiyet

THE ADDED ACTIONS OF THE THIRD PARTY IN CRIMINAL NEGLIGENCE AND THE OBJECTIVE FORESEEABILITY OF THE CONSEQUENCE: THE EXAMINATION OF THE DECISION OF THE COURT OF CASSATION GENERAL ASSEMBLY OF CRIMINAL CHAMBERS (NO. 2015/146)

Abstract

In negligent offences where the negligent acts of more than one person contribute to the consequence, the element of objective foreseeability of the consequence comes to the fore in determining the responsibility of the person who committed the first negligent act. In cases where a third person's negligent act is added to the first negligent act, although there is a causal link, the person who committed the first act may not be criminally responsible with an assessment to be made at the point of objective imputation. In such cases, which are also tried to be solved with the prohibition of recourse, although it is stated that, as a rule, the responsibility belongs to the person who actualised the criminal consequence by committing the second act, it is seen that some criteria have been developed regarding the situations in which the person who committed the first act may also be responsible. Furthermore, in negligent offences, the objective foreseeability of the consequence may be raised not only as a condition of objective imputation, but also in the context of the acceptance of the act as a negligent act. A decision of the Court of Cassation General Assembly of Criminal Chambers dated 2015 is a significant example that embodies all these discussions and proves that the issue is worth analysing within the scope of a separate study.

Keywords

- Negligence • Violation of the Regulations • Added Actions of The Third Party
- Objective Foreseeability • Objective Imputation

GİRİŞ

Taksirin düzenlendiği Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 21, birden fazla kişinin işlediği taksirli suçlarda, herkesin kendi kusurundan dolayı

sorumlu olacağı şeklinde bir ölçüt koymaktadır. Uygulamada bu kişilerin sorumluluklarının belirlenmesi ise daha sorunlu bir özellik arz etmektedir. Neticenin gerçekleşmesine katkısı olan birden fazla kişinin taksirli hareketleri birbirinden bağımsız bir şekilde ele alınmakla beraber, bazı durumlarda ilk taksirli hareketi gerçekleştiren kişinin hareketi üçüncü kişinin taksirli hareketinin ön aşamasını oluşturmuş ya da bir başka deyişle ilk taksirli harekete üçüncü bir kişinin taksirli hareketi eklenmiş olabilir. Bu durumda nedensellik bağı mevcut olmasına rağmen, objektif isnadiyet noktasında yapılacak bir değerlendirme ile ilk hareketi yapan kişi bakımından suçun oluşmadığı söylenebilmektedir. Rücu yasağı ile de çözülmeye çalışılan bu gibi durumlarda, sorumluluğun kural olarak ikinci hareketi yaparak tipik neticeyi gerçekleştiren kişiye ait olacağı ifade edilmekle beraber, ilk hareketi gerçekleştiren kişinin de sorumluluğunun olabileceği durumlara ilişkin bazı ölçütlerin geliştirildiği görülmektedir. Dahası, taksirli suçlarda neticenin objektif öngörülebilirliği sadece objektif isnadiyetin bir şartı olarak değil, hareketin taksirli hareket olarak kabulü bağlamında da gündeme gelmektedir. Bu noktada dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlalinin tespiti ile failin kusurunun tespitinin ceza sorumluluğunun belirlenmesinde farklı değerlendirme aşamalarına ait olduğunu da belirtmek gerekir. Taksirli suçlarda objektif nitelikteki dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali, doğrudan suçun unsurlarına ilişkin bir husus olup, suçun unsurlarına dâhil olmayan kusur değerlendirmesinden önce bu tespitin yapılması bir zorunluluktur.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun (CGK) 2015 tarihli bir içtihadı¹, tüm bu tartışmaların somutlaştığı oldukça çarpıcı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Kararda, sürücü belgesi olmayan bir kişiye aracını veren bir taksi şoförünün, aracın verildiği ehliyetsiz kişi tarafından gerçekleştirilen trafik kazası sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama neticelerinden sorumlu tutulup tutulamayacağı noktasında mahkemeler arasında uyuşmazlık çıkmıştır. Yerel mahkeme kararının Yargıtay 12. Ceza Dairesi (CD) tarafından bozulması ve yerel mahkemenin kararında direnmesi üzerine CGK önüne gelen ve 21 CGK üyesinin karşı oy kullandığı bu karar, konunun müstakil bir çalışma kapsamında analiz edilmeye değer olduğunu göstermektedir.

¹ Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

Çalışmada öncelikle karara konu olay okuyucuya sunulmuş ve davanın CGK önüne gelene kadar geçirdiği süreç ortaya konulmuştur. Sonrasında ise CGK'nin kararını dayandırdığı gerekçeler ile çoğunluk görüşüne katılmayan üyelerin karşı oylarını dayandırdıkları gerekçeler okuyucuya sunulmuştur. Değerlendirme, ilk hareketi gerçekleştiren kişinin hareketinin taksirli hareket olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği, bu hareket ile netice arasında nedensellik bağının kurulup kurulmayacağı ve son olarak üçüncü kişinin eklenen hareketlerinin objektif isnadiyete engel teşkil edip etmediği alt başlıkları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu üçüncü değerlendirme aşamasında, öncelikle konunun öne geçen nedensellik ve nedenselliğin atipik gelişimi senaryolarından farkı ortaya konulmuş, sonrasında ise rücu yasağının uygulanabilirliğine ilişkin ayrı bir değerlendirme yapılmıştır. Son olarak CGK kararına konu olay özelinde neticenin objektif öngörülebilirliğini etkileyen hallere ilişkin bir ayrıma gidilerek sonuca ulaşılmıştır.

I. KARARA KONU OLAY VE HUKUKİ SORUN

Olayda gerçekleşen trafik kazasında sanıklar, ticari taksi şoförü olan Ali ile Ali'nin taksisine yolcu olarak binen ve Ali ile olay öncesinde de tanışıklığı olan Erhan'dır. Olaydan hemen önce Ali'nin kullandığı taksiye Erhan yolcu olarak binmiş ve taksi trafikte belirli bir süre seyir etikten sonra ısrarlı bir şekilde Ali'ye arabayı kendisinin kullanmak istediğini iletmıştır. Bunun üzerine Ali, direksiyonu sürücü belgesi olmayan Erhan'a teslim etmiş, kendisi ise ön yolcu koltuğuna geçmiştir. Saat 17.30 sıralarında, meskûn mahalde, çift yönlü yolda seyir halinde iken, ehliyetsiz sürücü Erhan aracın direksiyon hâkimiyetini kaybetmiş, kaldırımında bulunan üç kişiye çarpmış, iki kişinin ölümüne bir kişinin ise yaralanmasına neden olmuştur.

Kaza sırasında sürücü koltuğunda olan Erhan, kazadan sonra olay yerinden kaçmış, 1,5 ay sonra yakalanması nedeniyle kaza esnasında alkollü olup olmadığı ya da uyuşturucu madde kullanıp kullanmadığına dair bir tespit yapılamamıştır. Yerel mahkemece yapılan keşifte atanan Karayolları Trafik Uzmanı bilirkişi tarafından düzenlenen 31.05.2000 tarihli rapora göre, "sanık Erhan, ehliyeti olmadığı halde aracı kullanmasından ve meskûn mahalde normalin altında bir hızla seyretmesi gerekirken süratli olmasından dolayı direksiyon hâkimiyetini de kaybederek sebep olduğu kazada 6/8 oranında, sanık Ali ise aracını ehliyeti olmayan kişiye vererek meskûn mahalde kullanmasına müsaade

etmesi nedeniyle olayın meydana gelmesinde 2/8 oranında kusurludur". Raporda, olayda ölen ve yaralanan diğer şahısların ise herhangi bir kusurunun bulunmadığı belirtilmiştir. Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Dairesi tarafından düzenlenen 17.10.2000 tarihli raporda, "dosyada yer alan 31.05.2000 tarihli bilirkişi raporunda belirtilen kusur oranlarının oluşa uygun olduğu" belirtilmiş, sanık Ali'nin kusurunun "sevk ve idaresindeki aracı meslek ve sanatta acemi olan kişiye kullandırarak olayın meydana gelmesine zemin hazırlamasından" ileri geldiği ifade edilmiştir.

Sanık Ali savunmasında, *"ticari taksisiyle giderken yolda gördüğü ve daha önceden tanıdığı diğer sanık Erhan'ı aracına aldığı, bir süre sonra Erhan'ın kendisinden aracı istediğini, başlangıçta karşı çıktığını ancak Erhan'ın ısrar etmesi üzerine aracı verdiğini, kendisinin de sağ ön koltuğa oturduğunu, Erhan'ın seyir halindeyken hızını arttırınca aracın hızını düşürmesini istediğini, aracın yolda zikzak çizmeye başladığını, bu sırada el frenini çekmeye çalışırken Erhan'ın kaldırımda oturan çocuklara, akabinde elektrik direğine çarptığını, kazadan sonra araçtan inerek olay yerinden kaçan Erhan'ın alkollü veya haplı olup olmadığını, ehliyetinin bulunup bulunmadığını bilmediğini, ancak daha önce araba kullandığını gördüğünü ve bildiğini"* belirtmiştir². Sanık Erhan hakkında taksirle ölüme ve yaralamaya neden olma suçundan verilen mahkûmiyet hükmü, Özel Daire tarafından onanmak suretiyle kesinleşmiştir. Yerel mahkeme ile Özel Daire çoğunluğu arasında oluşan ve daha sonrasında CGK'ye taşınan uyuşmazlık, iki kişinin ölümü ve bir kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan olayda sanık Ali'nin ceza sorumluluğunun olup olmadığına ilişkindir.

II. DAVA SÜRECİ

A. Yerel Mahkeme (Bakırköy 4. Ağır Ceza Mahkemesi)

Taksirle iki kişinin ölümüne ve bir kişinin yaralanmasına neden olma suçundan sanık Ali hakkında Bağcılar 1. Asliye Ceza Mahkemesi'nde açılan kamu davası hakkında önce görevsizlik kararı verilmiş³, dosya Bakırköy 4. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

² Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

³ 03.06.2005 gün ve 2457-282 sayılı karar. "765 sayılı TCK'nun 455/2-son maddesinde yer alan atılı suçun 5237 sayılı TCK'nun 85/2. maddesinde düzenlendiği ve anılan maddeye ilişkin delillerin takdir ve değerlendirilmesinin ağır ceza mahkemesinin görevi dâhilinde

Yargılamayı gerçekleştiren Bakırköy 4. Ağır Ceza Mahkemesi, sanık Ali'nin "765 sayılı TCK'nin 455/2-son ve 59/2. maddeleri uyarınca 1 yıl 8 ay hapis ve 18 Lira adli para cezası ile cezalandırılmasına ve 2918 sayılı Kanun'un 119/2. maddesi uyarınca sürücü belgesinin bir ay süre ile geri alınmasına" karar vermiştir⁴.

B. Temyiz (Yargıtay 12. Ceza Dairesi)

Bakırköy 4. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından sanık Ali hakkında verilen hüküm, sanık müdafii tarafından temyiz edilmiş ve dosya Yargıtay 9. Ceza Dairesince incelenmiştir. 9. CD, "hükümden sonra yürürlüğe giren CMK m. 231'deki hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun değerlendirilerek sanığın hukuki durumunun yeniden tayin ve takdirinde zorunluluk bulunması" gerekçesiyle bozma kararı vermiştir⁵. Yerel mahkemece bu bozma kararına uyularak yargılama yapılmış ve sanığın önceki hükümdeki gibi cezalandırılmasına karar verilmiştir⁶. Yerel mahkeme tarafından bozma kararına uyularak verilen hüküm de sanık müdafii tarafından temyiz edilmiştir. Dosyayı inceleyen 12. CD, Erhan'ın araç kullanmayı bilmediğine dair bir tespit yapılmamış olması karşısında, sanık Ali'nin aracın kullanılmasına izin vermesi şeklindeki eylemi ile meydana gelen sonuç arasında uygun illiyet bağı bulunmadığını belirtmiş, sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğinden bahisle ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün oyçokluğuyla bozulmasına karar vermiştir⁷.

Bu karara karşı oy kullanan iki üye ise öncelikle sanığın ticari taksi sürücüsü olduğunu, bu nedenle sürücü belgesinin bulunduğunu ve diğer özel şartları taşıdığı için şehir içinde ticari taksi kullanmasına izin verildiğini belirtmiştir. Sanığın, aracının başkaları tarafından kullanılmasına müsaade etmemesi, 5237 sayılı TCK anlamında dikkat ve özen yükümlülüğünün kapsamındadır. Sanık, zorunlu bir durum

olduğundan bahisle". Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

⁴ 28.12.2007 gün ve 269-425 sayılı karar. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

⁵ 15.02.2011 gün ve 3357-828 sayılı karar. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

⁶ 15.12.2011 gün ve 138-381 sayılı karar. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

⁷ 21.03.2013 gün ve 33483-7059 sayılı karar. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

olmamasına rağmen tedbirsiz davranarak ve özen yükümlülüğüne uymayarak, sürücü belgesi olmayan ve kusurlu olarak kaza yapan diğer sanık Erhan'a aracını vermekle kusurludur. Üyelere göre, sanığın, aracı kaza yapan diğer sanığa vermesiyle (sanığın kusurlu olduğu, dikkat ve özensiz hareketi) ile olay arasında uygun illiyet bağı oluşmuştur. Dolayısıyla karşı oy kullanan üyelere göre yerel mahkemenin mahkûmiyet kararı yerindedir.

C. Bozma Kararı Üzerine Yerel Mahkemenin Direnme Kararı

Yerel mahkeme, 12. CD'nin bozma kararı üzerine verdiği kararda⁸ öncelikle olay tarihinde Erhan'ın aracı kullanmak için Ali'den izin istediğini ve hatta ona yalvardığını, Ali'nin onu kıramayıp aracı verdiğini yeniden ifade etmiştir. Erhan, çok hızlı bir şekilde arabayı kullandığı esnada, meslek ve sanatta acemi oluşu nedeniyle direksiyon hâkimiyetini kaybetmiş ve yaya kaldırımında market önünde oturan mağdura ve maktullere çarpmıştır. Erhan son olarak aracı olay yerinde bulunan elektrik direğine çarpmış ve bu şekilde aracın durmasını müteakip aracı terk edip kaçmıştır. Aracın sağ ön koltuğunda oturan sanık Ali, olay yerine gelen bir tanık tarafından arabadan çıkarılmıştır. Sanık Ali, sevk ve idaresindeki aracı meslek ve sanatta acemi olan Erhan'a kullandırmak suretiyle olayın vukuunda 2/8 oranında, Erhan ise 6/8 oranında kusurlu bulunmuştur. Mahkeme'ye göre, sanık Ali'nin iki kişinin ölümüne sebebiyet veren eylemine uyan ve lehine olan 765 sayılı TCK m. 455/2-son, 59/2 ve 40. maddeleri ile 2918 sayılı Kanun'un 119/2. maddesinin tatbikine karar verilmesi gerekmektedir. Mahkeme bu gerekçeyle önceki hükümde direnmiştir.

D. Ceza Genel Kurulu Kararı ve Karşı Oy Yazıları

Yerel mahkeme tarafından verilen direnme kararı da sanık müdafii tarafından temyiz edilmiş, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın "bozma" istekli tebliğnamesi⁹ ile Yargıtay Birinci Başkanlığı'na gönderilen dosya, CGK tarafından değerlendirilmiş ve karara bağlanmıştır. CGK öncelikle, önceki içtihatlarında¹⁰ da vurgulandığı ve

⁸ 30.09.2013 ve 225-294 sayılı karar. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

⁹ 04.12.2014 gün ve 166075 sayılı. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

¹⁰ Örn. 18.02.2014 gün ve 10-80, 25.03.2008 gün ve 43-62; 01.02.2005 gün ve 213-3; 23.03.2004 gün ve 12-68; 09.10.2001 gün ve 181-204; 21.10.1997 gün ve 99-202 sayılı

doktrinde de benimsendiği üzere taksirin 5 unsuru olduğunu ifade eder. Bunlar, “(1) suçun taksirle işlenebilen bir suç olması, (2) hareketin iradi olması, (3) neticenin istenmemesi, (4) hareket ile netice arasında nedensellik bağının bulunması, (5) neticenin öngörülebilir olmasına rağmen öngörülmemiş olması” şeklindedir. Mahkeme’ye göre uyuşmazlığa konu olayda, diğer şartların gerçekleştiği konusunda bir tereddüt bulunmadığından, “hareketle netice arasında nedensellik bağının bulunması (4. şart)” ile “neticenin öngörülebilir olmasına rağmen öngörülmemiş olması (5. şart)” şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediği üzerinde durulması gerekir.

CGK, nedensellik bağının fiil ile netice arasında sebep-sonuç ilişkisini kuran bir bağ olduğunu ve neticeli suçlarda maddi unsurun içerisinde yer aldığını belirttikten sonra, nedensellik bağına ilişkin gerek 765 sayılı gerekse 5237 sayılı TCK’de genel bir hüküm bulunmadığını ve konunun öğreti ve uygulamaya bırakıldığını ifade eder. Bu noktada öğretide nedensellik bağını açıklayan çeşitli teoriler arasında şart teorisi (şartların eşitliği ya da doğal nedensellik), uygun sebep teorisi (kuralcı nedensellik) ve objektif isnadiyet teorisinin olduğunu ifade eder ve öğretide yapılan tanımlar ışığında kısaca bu teorileri tanımlar¹¹.

kararları. Aktaran: Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

¹¹ “Öğretide hakim olan şart (şartların eşitliği ya da doğal nedensellik) teorisinde; netice bir çok şartın bir bütün oluşturarak meydana gelmesiyle oluştuğundan ve bunlardan birisinin bulunmaması neticenin gerçekleşmesini engelleyeceğinden, bu şartlardan birisini gerçekleştiren failin hareketi ile gerçekleşen netice arasında nedensellik bağı vardır. Uygun sebep (kuralcı nedensellik) teorisinde; bir hareket ile netice arasında nedensellik bağının bulunduğu kabul edilebilmesi için, hareketin o neticeyi meydana getirmeye uygun bir hareket olması gerekmektedir. Objektif isnadiyet teorisinde ise; şart teorisi anlamında hareketinin verdiği netice, ancak hareketin suçun konusu üzerinde hukuken tasvip edilmeyen bir tehlike veya risk yaratması ve kendini tipik olan neticeye yansıtmaması halinde objektif olarak faille yükletilebilir. (Mahmut Koca-İlhan Üzülmüş, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, 7. Bası, s.123-131; Nur Centel-Hamide Zafer-Özlem Çakmut, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Yayınevi, İstanbul 2014, 8. Bası, s.256-268; M. Emin Artuk-Ahmet Gökçen-A. Caner Yenidünya, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, 8. Bası, s.250-258, 262-267; Berrin Akbulut, Tıp Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı, Tıp Ceza Hukukunun Güncel Sorunları Konulu Türk-Alman Tıp Hukuku Sempozyumu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2008, s. 222-234) Bununla birlikte objektif isnadiyet teorisinin bir nedensellik teorisi olmayıp bir değerlendirme teorisi olduğu da öğretide belirtilmektedir. (Veli Özer Özbek, TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2006, 3. bası, s.321)”. Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

Sonrasında ise öğretide hâkim olan teorinin şart teorisi olduğunu, objektif isnadiyet teorisinin şart teorisi anlamında bir hareketin faile objektif olarak yüklenebilmesi için hareketin suçun konusu üzerinde hukuken tasvip edilmeyen bir tehlike veya risk yaratmasının ve kendini tipik olan neticeye yansıtmasının gerekli olduğunu, bu nedenle bu teorinin öğretide bir nedensellik teorisinden ziyade bir değerlendirme teorisi olarak da nitelendirildiğini belirtir.

Tüm bu açıklamalardan sonra CGK, kendisinin de nedensellik bağının belirlenmesinde şart teorisini esas alındığını ve nedensellik bağının belirlenmesinden sonra objektif isnadiyetin araştırılması gerektiğini ortaya koyar. Yine öğretiye yaptığı atıflar¹² ışığında neticenin faile isnad edilemeyeceği halleri açıklayan CGK'nin belirlemeleri şu şekilde özetlenebilir: “netice, üçüncü kişinin veya bir rastlantının eseri ise; netice, insanın hükmedebileceği alanın dışında kalıyorsa (bu durumda hukuken önemli olan bir tehlike ya da risk bulunmamaktadır); fail hukuken önemli bir tehlike ya da risk oluştursa bile, olayın tamamen hayatın olağan akışının ve genel hayat tecrübelerinin dışında kalması nedeniyle netice beklenebilir değilse; hareket, izin verilen risk kapsamında gerçekleştirilmişse; netice, failin hareketiyle tesadüfen birleşen başka sebeplerden meydana gelmişse; sonradan gerçekleştirilen fiil önceden gerçekleştirilmiş fiilin neticeye ulaşmasını engellemişse”.

Mahkeme, nedensellik bağının tespitinin, genellikle neticeli suçlar şeklinde düzenlenmiş bulunan taksirli suçlar bakımından da gerekli olduğunu, bu suçlarda aranacak olan objektif isnat edilebilirliğin ise dikkat ve özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sonucunda neticeye neden olunması olduğunu savunur. Buna göre, “fail, gerekli dikkat ve özen yükümlülüğünü yerine getirmiş olsaydı netice gerçekleşmeyecekti denebilirse”, netice faile isnat edilebilecektir. Bununla beraber, mahkeme, taksirli suçlarda netice sadece failin

¹² “(Mahmut Koca-İlhan Üzülmüş, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, 7. Bası, s.128-131; M.Emin Artuk-Ahmet Gökçen-A.Caner Yenidünya, *Adalet Yayınevi*, Ankara 2014, 8. Bası, s. 262-267; Berrin Akbulut, *Türk Ceza Kanunu ile Kabahatler Kanununun Genel Hükümlerinin Yaptırım Hükümleri Dışında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*, Adalaet Yayınevi, Ankara 2010, s. 237; Nebahat Kayaer, *Ceza Hukukunda Hekimin Tıbbi Müdahalesi Çerçevesinde İşlenen Taksirle Öldürme Suçu*(Yayınlanmamış doktora tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir 2012, s.111-112)”. Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

eyleminden kaynaklanmışsa nedensellik bağının belirlenmesinin kolay olduğunu, mağdurun veya üçüncü kişilerin neticeye katkıda bulunduğu durumlarda ise bu bağın belirlenmesinde çeşitli zorluklar olacağını ifade eder.

Mahkemenin üzerinde durulmasının gerektiğini düşündüğü bir diğer şart ise neticenin öngörülebilir olması şartıdır. Taksirli suçta fail gerekli dikkat ve özen gösterilmediği için kanunda tanımlanmış olan neticenin gerçekleşeceğini öngörmemiştir. Bu dikkat ve özen yükümlülüğünün belirlenmesinde, “failin kişisel yetenekleri göz önünde bulundurulmaksızın, objektif esastan hareket edileceği” de ortaya konulduktan sonra, neticenin öngörülebilir olmasının “failin yaptığı davranışın bir neticeye sebebiyet verebileceğinin veya bir neticeyi meydana getirme ihtimali bulunduğu bilinebilme imkânı” olduğu ifade edilir. Mahkeme, neticenin öngörülebilir olması ile failin neticeyi öngörebilir yetenekte bulunması arasındaki farka da dikkat çeker: “neticenin öngörülebilmesi, failin niteliklerine, yeteneklerine, eğitim durumuna veya uzmanlık alanına göre değil objektif olarak ve failden bağımsız şekilde ortalama seviyedeki bir insanın öngörme yeteneğine göre tespit edilirken, failin öngörebilme yeteneği ise, failin yaşı, zekâsı, eğitimi, yetenekleri ve uzmanlık alanına göre sübjektif olarak belirlenebilecek farklı bir husustur”.

Bu açıklamalar ışığında uyuşmazlık konusunu değerlendiren mahkemeye göre, “ticari taksi sürücüsü olan sanık Ali’nin trafikte seyir halinde iken, daha önceden tanıdığı, sürücü belgesi bulunmayan ve ısrarla direksiyona geçmek isteyen Erhan’ın aracı kullanmasına izin verdiği, kendisinin de sağ ön koltuğa oturduğu, bir süre sonra Erhan’ın meskûn mahalde aşırı hız yaptığı, sevk ve idare hatası nedeniyle direksiyon hâkimiyetini kaybederek kaldırımı çıkıp iki kişinin ölümüne ve bir kişinin de yaralanmasına sebep olduğu” somut olayda, Erhan asli kusurlu, sanık Ali ise tali kusurludur. Yerel mahkeme tarafından verilen ve Özel Daire tarafından onanarak mahkûmiyet hükmü kesinleşen Erhan’ın asli kusuru, “sürücü belgesi olmaksızın araç kullanmak ve hız sınırını aşmaktan” kaynaklanmaktadır. Sanık Ali’nin tali kusurunun kaynağı ise, “ticari taksi şoförü olmasına ve trafikte seyir halindeyken aracın kullanımını diğer sanığa bırakmasında zorunlu bir durum bulunmamasına rağmen dikkatsiz ve tedbirsizce davranarak ehliyetinin olup olmadığını kontrol etmediği ve araç kullanma konusunda yeterli

tecrübesi olduğunu bilmediği Erhan'ın etrafta yayaların bulunduğu meskûn mahalde aracı kullanmasına müsaade etmesi ve hızlı gitmesine engel olmamasıdır". Yine mahkemeye göre, Ali'nin bu taksirli davranışları ile netice arasında nedensellik bağı da mevcuttur.

Fakat söz konusu CGK kararında çoğunluk görüşüne katılmayan 21 CGK üyesinin olduğuna da dikkat çekmek gerekir. Nitekim 28.04.2015 tarihinde yapılan birinci müzakerede yeterli çoğunluk sağlanamadığından, 05.05.2015 tarihinde yapılan ikinci müzakerede oyçokluğuyla karar verilmiştir. Çoğunluk görüşüne katılmayan Genel Kurul Üyesi N. Meran karşı oy yazısında, öncelikle, araç kullanan şoförün dikkatini dağıtan eylemlerde bulunan araç içindeki kişinin taksir sorumluluğundan bahsedilebilmesi için şoförün her ne yaparsa yapsın sonuca engel olamaması gerektiğini ifade eder. Buna göre dikkat ve özen yükümlülüğüne uygun hareket etseydi muhtemel sonuca engel olabilecek idiyse sadece şoförün sorumluluğu vardır. Meran, hemen ardından, taksir sorumluluğunda asıl olanın, sonuca neden olan icrai ya da ihmali davranışı gerçekleştiren kişinin dikkat ve özen yükümlülüğü olduğunu fakat dikkat ve özen yükümlülüğünün gösterilmesini etkileyen bir başka kişi ya da hal varsa bu durumda yarışan (müterafik) kusurlardan söz edileceğini belirtir.

Meran'a göre olayda aracını bir başkasına veren taksi şoförünün sorumluluğunun belirlenmesinde, kazayı gerçekleştirerek sonuca neden olan kişinin sürücü belgesinin olmaması değil, aracı sürmeye ehil olup olmadığı hususu göz önünde tutulmalıdır¹³: *"Aşırı derece sarhoş olan, uykulu ya da baygın halde bulunan, yaşı çok küçük olduğu halde kullanması için çocuğuna aracını veren kişinin dikkat ve özen yükümüne aykırı hareket ettiği ve sonuçta taksir sorumluluğuna sahip olduğu kabul edilebilir. Ancak sadece sürücü belgesinin olmaması, taksir sorumluluğunun dayanağı olarak kabul edilemez. Aksi takdirde, her ehliyeti bulunmayan kişinin taksirli eylemlerde potansiyel suçlu olarak kabulü, her sonuçtan taksirle sorumlu tutulmasını ve gerçekleşecek bütün sonuçların ehliyetsizliğe bağlanmasını gerektirir. Oysa taksirli suçlarda değerlendirilmesi ve tartışılması gereken, ehliyetsizlik değil, sürücü belgesi olsun ya da olmasın kişinin dikkat ve özen yükümüne aykırı davranışlarla sonuca neden olup olmadığıdır. Sürücü belgesi olsun ya da olmasın bir kimseye aracını*

¹³ Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

veren kişinin dikkat ve özen yükümüne aykırı davranışı saptanamamışsa, gerçekleşen sonuca ilişkin sorumluluğu ve nedensel (illiyet bağı kurulabilen) davranışının varlığı da kabul edilemez. Yeter ki kişinin görünümünden alkollü olma, sarhoşluk, uyku veya uyuşturucu ya da bir ilaç etkisinde bulunma veya küçük yaşta olma veya araç süremediğinin kesinlikle bilinmesi vb. gibi hallerinden dolayı araç kullanamayacağı anlaşılamamış olsun."

Sürücü ehliyetinin, kişinin araç kullanmaya yetkili olduğunu gösteren bir belge olduğunu ifade eden *Meran*, sürücü belgesi olmadığı halde kişinin çok mükemmel bir şekilde araç sürebileceğini belirtir. Diğer taraftan sürücü belgesi olan kişilerin ise mutlak surette çok iyi araba sürebileceğinin ise iddia edilemeyeceğini ifade eder ve taksirle oluşan kazaların çoğunun ehliyetli sürücüler tarafından gerçekleştirildiğinin bilindiğini vurgular. Dolayısıyla *Meran*'a göre, taksirli suçlarda, "ehliyet belgesinin değil, sonuca neden olan kişinin dikkat ve özen yükümüne aykırı hareketleri ya da çok büyük olasılıkla istenmeyen bir sonuca yol açabileceği öngörülen kişiye aracını veren veya kullandıran kişinin dikkatsizlik ve özensizliğinin", sorumluluğun belirlenmesinde esas alınması gerekmektedir.

Meran, devamında, ehliyetsiz araç kullanma veya kullandırmanın, dayanağını 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 36'da¹⁴ bulan ve idari para cezasını gerektiren bir kabahat olduğunu ifade eder. *Meran*'a göre, "sürücü belgesine sahip olsun ya da olmasın dikkat ve özen yükümüne aykırı davranışlar nedeniyle öngörülebilir bir sonucu öngöremeyen ve

¹⁴ 2918 sayılı Kanun m. 36 - Sürücü belgesi alma zorunluluğu (Değişik: 24/5/2013 - 6487/18 md.):

"Motorlu araçların, sürücü belgesi sahibi olmayan kişiler tarafından karayollarında sürülmesi ve sürülmesine izin verilmesi yasaktır.

Araçlar, Yönetmelikte sınıfları belirtilen sürücü belgelerine sahip sürücüler ile çok taraflı anlaşmalara göre sürücü belgesi bulunan veya geçerli uluslararası sürücü belgesi olan kişilerce sürülebilir.

Buna göre;

a) Sürücü belgesi olmayanların,

b) Mahkemelerce veya Cumhuriyet savcılıklarınca ya da bu Kanunda belirtilen yetkililerce sürücü belgesi geçici olarak ya da tedbiren geri alınanların,

c) Sürücü belgesi iptal edilenlerin, araç kullanarak trafiğe çıktıklarının tespiti hâlinde, bu kişilere 1.407 Türk Lirası idari para cezası verilir. Ayrıca, aracın sürücü belgesiz kişilerce sürülmesine izin veren araç sahibine de tescil plakası üzerinden aynı miktarda idari para cezası verilir."

istenmeyen sonucun meydana gelmesine yol açan kişi ise, dikkat ve özen yükümüne uyulmamasının ağırlığına göre cezalandırılır. Aksi takdirde yaşı küçük çocuğunun masanın üzerinde bulunan otomobil anahtarını alıp velisinin izni olmadan araç kullandığı sırada yaptığı kazadan dolayı, baba ve annenin otomobil anahtarını saklamamak suretiyle dikkat ve özen yükümüne uymamasından cezalandırılması gerekir. Öte yandan kullanması ya da öğrenmesi için ehliyetsiz çocuğuna aracını veren ve yanında bulunmayan babanın ceza sorumluluğunun varlığı kabul edilirse, bu sorumluluk taksir değil, bilinçli taksir sorumluluğudur. Zira öngörülebilir sonuç istenmemesine rağmen dikkat ve özen yükümüne aykırı davranış bilerek gerçekleştirilmekte ve sonuca neden olunmaktadır¹⁵”.

Tüm bu ön açıklamalarından sonra Meran, inceleme konusu olayda yerel mahkemenin kararının gerekçesinde bu hususların hiç tartışılmadığını, 12. CD’nin iki üyesinin karşı oyunda ise, “sanık zorunlu bir durum olmamasına rağmen tedbirsiz davranıp, özen yükümlülüğüne uymayarak, aracını kaza yapan ve mahkûm olan, sürücü belgesi olmayan diğer sanığa vermekle kusurludur” ifadelerine yer verildiğini vurgular. Yani Meran’a göre tüm bu adı geçen gerekçelerde sürüş yeteneği bulunmayan ve bulunmadığı bilinen kişiye araç vermek değil, sürücü belgesi olmayan sanığa araç verilmesi suretiyle meydana gelen sonuçtan aracı verenin taksir sorumluluğunun bulunduğu belirtilmiştir. Oysaki dosyaya yansıdığı üzere, aracı sürmekte olan ve kazaya yol açan diğer sanık Erhan’ın aracı kesinlikle süremeyeceğine ilişkin dışa yansıyan veya sanık Ali tarafından bilinen bir hali bulunmamaktadır ve ölümlü sonuç, sürüş sırasında yapılan hız nedeniyle meydana gelmiştir. Dolayısıyla Meran’a göre sanık Ali’nin mahkûmiyetine ilişkin yerel mahkemenin direnme kararının bozulması gerekir.

Çoğunluk görüşüne katılmayan 20 Genel Kurul Üyesi ise, “Hareket ile netice arasındaki illiyet bağının kesintisiz, neticeye uygun, neticenin meydana gelmesine elverişli ve doğrudan olması durumunda sorumluluğun söz konusu olacağı, somut olayda sanık Ali’nin diğer sanığa aracı kullanması amacıyla verdiği anda illiyet bağının kesildiği, salt ehliyetsiz olan diğer sanığa aracın kullanımının terk edilmesinin tedbirsiz veya dikkatsiz davranış olarak

¹⁵ Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

nitelendirilemeyeceği, sanığın kendi hareketinden kaynaklanmayan bir sonuçtan sorumlu tutulamayacağı” görüşüyle aynı sonuca ulaşmaktadır¹⁶.

III. DEĞERLENDİRME

Söz konusu CGK kararının ve karşı oyların analizine geçmeden önce, söz konusu dava sürecini şu şekilde bir tablo olarak okuyucuya sunmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Mahkeme/Üye	Kanaat
Yerel Mahkeme	Sanık Ali olayda 2/8 oranında kusurlu (Mahkûmiyet)
12. CD (Çoğunluk)	Sanık Ali’nin hareketi ile netice arasında uygun illiyet bağı yok (Bozma)
12. CD (Karşı oy kullanan üyeler)	Sanık Ali’nin hareketi ile netice arasında uygun illiyet bağı var (Mahkûmiyet kararı yerinde)
Bozma Kararı Üzerine Yerel Mahkeme	Önceki mahkûmiyet kararında direnme
CGK (Çoğunluk)	Sanık Ali’nin hareketi ile netice arasında nedensellik bağı var (Mahkûmiyet ve direnme kararı yerinde)
CGK (Karşı oy kullanan üye N. Meran)	Sanık Ali’nin taksirli hareketi yok
CGK (Karşı oy kullanan diğer üyeler)	Sanık Ali’nin hareketi ile netice arasında nedensellik bağı yok Ehliyetsiz olan diğer sanığa aracın kullanımının terk edilmesi tek başına tedbirsiz veya dikkatsiz davranış değil

¹⁶ Yargıtay CGK, 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

Kanaatimizce taksi şoförü olan ve aracını sürücü belgesi olmayan Erhan'a veren sanık Ali'nin, meydana gelen trafik kazasındaki ölüm ve yaralama neticelerinden sorumlu tutulabilmesi için sırasıyla şu soruları cevaplayabilmek gerekir:

1. Sanık Ali'nin, aracını sürücü belgesi olmayan birine verme şeklindeki eylemi taksirli (dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı) bir hareket midir?

2. Sanık Ali'nin bu hareketi taksirli bir hareket olarak kabul edildiği takdirde, bu hareket ile ortaya çıkan netice (ölüm ve yaralama) arasında nedensellik bağı var mıdır?

3. Sanık Ali'nin hareketi ile netice arasında nedensellik bağı olduğunun kabul edilmesi halinde, bu netice sanık Ali'ye objektif olarak isnad edilebilir mi?

A. Dikkat ve Özen Yükümlülüğünün İhlali, Neticenin Objektif Öngörülebilirliği ve Kusur Ayrımına İlişkin Değerlendirme

Sanık Ali'nin ceza sorumluluğunun değerlendirilmesinde ilk yapılması gereken, "aracını sürücü belgesi olmayan birine verme" şeklindeki eyleminin taksirli bir hareket olup olmadığının belirlenmesidir. Sorumluluğun temelini oluşturan bu hareket, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı bir davranış olup, bu yükümlülüğün tespitinde, doktrinde farklı görüşler olmakla beraber, objektif kriter esas alınmaktadır¹⁷. Nitekim TCK m. 22'nin gerekçesinde de "dikkat ve özen

¹⁷ ARTUK, M. Emin/GÖKCEN, Ahmet/ALŞAHİN, Mehmet Emin/ÇAKIR, Kerim, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara 2024, s. 416; ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2021, s. 259; ÖZTÜRK, Bahri/ERDEM, Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2021, s. 457-458; TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/ÖNOK, R. Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2023, s. 183; ÖZBEK, Veli Özer/DOĞAN, Koray/MERAKLI, Serkan/BACAKSIZ, Pınar/BAŞBÜYÜK, İsa, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, s. 500; KOCA, Mahmut/ÜZÜLMEZ, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2024, s. 195, 207, 208; AKBULUT, Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2023, s. 566; BİRTEK, Fatih, Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler, 4. Baskı, Ankara 2016, s. 189; DÜLGER, Murat Volkan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2021, s. 438-439; KARTAL, Melik, "Temel Suç Öğretileri Işığında Taksirin Suç Sistematiğine Göre Nasıl Konumlandırılacağı Meselesi", Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 44, 2020, s. 932; KEÇELİOĞLU, Elvan, Taksirli Suçun Dogmatığı, Ankara 2015, s. 88-90; KEÇELİGİL,

yükümlülüğünün belirlenmesinde, failin kişisel yetenekleri göz önünde bulundurulmaksızın, objektif esastan hareket edilir” şeklinde bir ifadeyle bu husus vurgulanmaktadır¹⁸. Buna göre failden beklenen özen, onun şahsi özelliklerinden bağımsız olarak, mensubu olduğu sosyal gruba ait makul ve tedbirli bir kişiden beklenen davranışlar esas alınarak belirlenir¹⁹. Bununla beraber bazı yazarlar objektif görüşü esas almakla beraber, failin özel bilgisinin de dikkate alınması gerektiğini savunur²⁰.

765 sayılı TCK taksiri tanımlamayıp sadece taksirin tedbirsizlik, dikkatsizlik, meslek ve sanatta acemilik, nizam, emir ve talimatlara riayetsizlik şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmiştir²¹. 5237 sayılı TCK m. 22’de ise taksirin, “dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesi” olduğu şeklinde bir tanıma yer verilmiş, madde gerekçesinde ise inşaat faaliyeti, sağlık hizmetlerinin yürütülmesi ve trafik düzeniyle ilgili kurallar, dikkat ve özen

Hasan Tahsin, *Türk Ceza Hukukunda Taksirin Esasları*, Ankara 2016, s. 111; ÜNAL, Ertuğrul, *Taksirle Ölüme Sebepiyet Verme Suçu* (TCK m. 85), Ankara 2017, s. 142.

Doktrinde bizim de iştirak ettiğimiz *Zafer’e* göre, olayın objektif koşulları içinde failin özelliklerine sahip makul ve tedbirli bir insanın esas alınması “karma ölçütün” kullanıldığını gösterir. Bkz. ZAFER, Hamide, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* TCK m. 1-75, 8. Bası, İstanbul 2021, s. 349.

Doktrinde *Hakeri*, failden beklenen özenin, objektif ve failden bağımsız olarak değil, aksine somut olay göz önünde tutularak, failin kişiliği, bilgisi ve tecrübesine göre tespit edileceğini savunmaktadır. Bkz. HAKERİ, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 28. Baskı, Ankara 2023, s. 237.

¹⁸ SÖZÜER, Adem/DURSUN, Selman/TALAS, Serdar, *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı*, 4. Baskı, İstanbul 2017, s. 155.

¹⁹ TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s. 183; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 207, 208; DÜLGER, s. 439; DEMİREL, Muhammed, *Taksirli Suç*, 2. Baskı, Ankara 2024, s. 202.

Söz konusu ölçüt doktrinde model-ajan ölçütü olarak da adlandırılmakta ve benimsenmektedir. Bkz. TOROSLU, Nevzat/TOROSLU, Haluk, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2016, s. 234; HAFIZOĞULLARI, Zeki/ÖZEN, Muharrem, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Ankara 2018, s. 271; KARAKEHYA, Hakan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2022, s. 272.

²⁰ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 416; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 208; AKBULUT, s. 567; DEMİREL, s. 242; KARTAL, s. 932.

Demirel’e göre, asgari ölçütler noktasında genelleştirici, azami ölçütler noktasında ise bireyselleştirici bir yaklaşım sergilenmelidir. Bkz. DEMİREL, s. 242.

²¹ ÖNDER, Ayhan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt: II-III*, İstanbul 1992, s. 309.

yükümlülüğüne örnek olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla yürürlükteki TCK'de açıkça belirtilmese de dikkat ve özen yükümlülüğünün kaynağı hukuki düzenlemeler (nizamlar) olabileceği gibi ortak hayat deneyimleri de olabilir²². Somut olayda sanık Ali bakımından dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık, nizamla aykırılık şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 36, motorlu araçların sürücü belgesi sahibi olmayan kişiler tarafından karayollarında sürülmesini veya sürülmesine izin verilmesini yasaklamaktadır. Dolayısıyla sanık Ali, aracını sürücü belgesi olmayan birine vererek dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranmıştır.

Kişilere yüklenen bu dikkat ve özen yükümlülüğünün bir sonucu olarak, neticenin de öngörülebilir olması gerekir²³. Çünkü neticenin hiçbir surette öngörülebilir olmadığı hallerde failin taksirinden de söz edilemeyeceğinden, ancak kaza ve tesadüf söz konusu olur²⁴. Bununla beraber öngörülebilir olması gereken netice, her zaman fiilen gerçekleşen netice olmak zorunda değildir; öngörülebilir olması gereken failin yaptığı iradi hareketin neden olabileceği benzer neticelerdir²⁵.

²² İÇEL, Kayıhan/SOKULLU-AKINCI, Füsün/ÖZGENÇ, İzzet/SÖZÜER, Adem/MAHMUTOĞLU, Fatih Selami/ÜNVER, Yener, Suç Teorisi, 3. Bası, İstanbul 2004, s. 250; TOROSLU/TOROSLU, s. 231-232; ZAFER, s. 350-351; BİRTEK, Genel Hükümler, s. 190; KARAKEHYA, s. 272; DÜLGER, s. 439.

Donay'a göre, TCK m. 22'de yer alan taksir tanımı ile önceki yasa döneminde tanımlanmamış olan taksirin doktrin ve uygulamada yapılan tanımlarındaki esas unsurlar yasada yer almıştır; ancak kanunda yer alan kavramlar taksirin çeşitlerinden sadece bazılarıdır. Örneğin meslek ve sanatta acemilik maddede yer almamıştır. Başlı başına yetkisiz olunan bir konuda işlem yapılmasının dahi taksir olduğu ileri sürülebilir, fakat "yetkisiz işlem yapan" kişi, bunu bilerek ve isteyerek yaptığından burada bir özensizlikten bahsedilemez. Dolayısıyla yazara göre bu haliyle maddede taksirin tanımı verilmemekte sadece taksirin bazı görünüm şekilleri belirlenmektedir. Bkz. DONAY, Süheyl, Türk Ceza Kanunu Şerhi, İstanbul 2007, s. 34-35.

²³ İÇEL, Kayıhan, Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk, İstanbul 1967, s. 147; ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 423; TEZCAN/ERDEM/ÖNOK, s. 185; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, s. 270; DEMİRBAŞ, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2022, s. 418; DÜLGER, s. 441.

²⁴ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 423; HAFIZOĞULLARI/ÖZEN, s. 270; DEMİRBAŞ, s. 419; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 215.

²⁵ İÇEL, s. 153; DEMİRBAŞ, s. 420; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 215.

Bununla beraber, nizamlara aykırılık şeklinde ortaya çıkan ve özel taksir olarak da adlandırılan taksir türünde, neticenin öngörülebilir olması şeklindeki ölçütün aranıp aranmayacağı konusunda farklı görüşler söz konusudur. Örneğin *Dönmezer/Erman* nizamlara aykırılığı, taksirin bulunması bakımından karine kabul eder; fakat hareketle netice arasında nedensellik bağının aranması gerektiğini, aksi taksirde nizamlara aykırılığın tek başına taksirin varlığını kabul için yeterli olmayacağını vurgular²⁶. Hatta yazarlar ehliyetsiz olarak otomobil kullanan bir şoförün yaptığı hareketlerin, ehliyetli bir şoförün yaptığı hareketlerden farksız olması halini örnek olarak sunmaktadır²⁷. *İçel/Sokullu-Akıncı/Özgenç/Sözüer/Mahmutoğlu/Ünver*'e göre de nizamlara aykırılık şeklindeki taksirde, sonucun öngörülebilir olduğu bir karine olarak kabul edilmeli, ancak nedensellik bağının varlığı da ayrıca aranmalıdır²⁸. *İçel* önceki bir eserinde de aynı görüşe yer vermiş ve nedensellik bağının araştırıldığı sonraki aşamada neticenin öngörülebilir olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini savunmuştur²⁹. *Erem/Danişman/Artuk* da benzer şekilde nizamlara aykırılık şeklindeki taksirde kurala aykırı hareketin ispatlanmasının taksire karine teşkil ettiğini belirtir; fakat İtalyan doktrininden yazarlara atıfla, bu karinenin kesin olduğu veya aksine ispatın mümkün olduğu yönünde farklı görüşlerin olduğunu aktarır³⁰. Bir anlayışa göre bu karine kesindir, çünkü bu tür taksirin aksini ispat imkânı, söz konusu nizamları reddetmek anlamına gelir; diğer bir anlayışa göre ise kusurun aranmaması, yalnız maddi nedensellik bağına göre hüküm vermek ve dolayısıyla da objektif sorumluluğu kabul etmek anlamına gelir³¹. Bu endişeye ilişkin olarak *Toroslu/Toroslu*, bu tür taksirin objektif sorumluluk ipotezlerini gizlemek amacıyla kullanılması önlenmek isteniyorsa, yazılı normların daima

²⁶ DÖNMEZER, Sulhi/ERMAN, Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt II*, 12. Bası, İstanbul 1999, s. 269. Ayrıca bkz. ZAFER, s. 350-351. Alman doktrin ve uygulamasından örnekler ışığında aynı yönde tespit için bkz. DEMİREL, s. 196-201.

²⁷ DÖNMEZER/ERMAN, s. 269.

²⁸ İÇEL/SOKULLU-AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, s. 253.

²⁹ İÇEL, s. 150.

³⁰ EREM, Faruk/DANIŞMAN, Ahmet/ARTUK, Mehmet Emin, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Ankara 1997, s. 483.

³¹ *Antolisei*'den aktaran EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 483.

gerçek anlamda önleyici kuralları düzenlemelerinin gerektiğini vurgular³². Nizamlara aykırılıktan doğan taksirde sorumluluğun, ihlalden kaynaklı tüm neticeleri kapsayacak şekilde genişletilmesinin önlenmesi için önerilen bir diğer ölçüt ise “normun konuluş amacı” gözetilerek failin sorumluluğunun belirlenmesidir. Bu görüşü savunan *Hafizoğulları/Özen*'e göre, nizamlara aykırılık şeklindeki taksirde öngörülebilirlik ölçütü, dikkat ve özensizliği tespitite işimize yaramamaktadır; diğer bir deyişle burada önemli olan failin fiilinin neticelerini öngörebilmesi değildir³³. Önemli olan, failin, bir tehlikeyi ortaya çıkmadan önce önlemeye yönelik kurallara uyup uymadığının tespitidir³⁴. Yazarlar taksirli sorumluluğun sınırını belirlerken ihlalin olası tüm neticelerinin değil, sadece normun önlemeyi hedeflediği belli neticelerden birinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılması gerektiğini ifade eder³⁵.

Neticenin öngörülebilirliğinin gerek niteliği gerekse taksirli suç sistematğinde konumlandırılması noktasında doktrinde fikir ayrılıklarının olduğunu da belirtmek gerekir. Bazı yazarlar neticenin öngörülebilirliğinin de somut olayın koşullarına göre makul ve tedbirli bir insana göre belirlenmesi gerektiğini yani öngörülebilirliğin objektif nitelikte olduğunu savunurken³⁶, bazıları failin kişisel özelliklerinin dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini yani sübjektif ölçünün esas alınması gerektiğini ifade eder³⁷. Kanaatimizce neticenin öngörülebilirliği

³² Yazarlar da öngörülebilirlik ve önlenebilirlik unsurlarının yazılı kuralın ihlalinde zımnen mevcut olduğunu ve dolayısıyla dikkat ve özen yükümlülüğünün ispatına gerek olmadığını savunmaktadır. Bkz. *TOROSLU/TOROSLU*, s. 237-238.

³³ *HAFIZOĞULLARI/ÖZEN*, s. 275-276.

³⁴ *HAFIZOĞULLARI/ÖZEN*, s. 275.

³⁵ *HAFIZOĞULLARI/ÖZEN*, s. 275-276.

³⁶ Örn. bkz. *ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR*, s. 423; *TEZCAN/ERDEM/ÖNOK*, s. 186; *TOROSLU/TOROSLU*, s. 233-234; *HAFIZOĞULLARI/ÖZEN*, s. 271; *KOCA/ÜZÜLMEZ*, s. 214; *AKBULUT*, s. 566; *ZAHER*, s. 344; *KEÇELİOĞLU*, s. 69.

Her iki ölçüyü birlikte değerlendirmek gerektiğine ilişkin görüş için bkz. *ÖZEN*, s. 351.

³⁷ Örn. bkz. *İÇEL*, s. 153; *ÖZBEK/DOĞAN/MERAKLI/BACAKSIZ/BAŞBÜYÜK* s. 497, 500; *DEMİRBAŞ*, s. 419; *HAKERİ*, s. 239-240; *BİRTEK*, Genel Hükümler, s. 191.

Doktrinde *Ünal* da neticenin öngörülebilirliğinin tespitinde failin özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini savunur. Fakat yazarın, neticenin öngörülebilirliğini sadece kusurluluğa ilişkin olarak ele aldığını da belirtmek gerekir. Yazara göre fiilin

konusunda da failin ait olduğu sosyal çevre bakımından makul ve tedbirli bir insanın neticeyi öngörebilme imkânı esas alınmalıdır.

Aşağıda objektif isnadiyete ilişkin değerlendirmenin yer aldığı bölümde de görüleceği üzere, neticenin objektif olarak öngörülebilir olması, objektif isnadiyetin bir gereği olarak ele alınabileceği gibi, objektif “dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali” unsurunun kapsamında (onun bir sonucu ve gereği) ya da bunun yanında taksirli suçun ayrı bir unsuru olarak da konumlandırılabilir³⁸. Bu ayrım şu noktada önem arz eder. Eğer objektif öngörülebilirlik, dikkat ve özen yükümlülüğünün kapsamında araştırılan bir unsursa, objektif öngörülebilirlik yoksa dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranış, diğer bir deyişle taksirli davranış, da yoktur. Karşı oy kullanan CGK üyelerinin dayandığı gerekçe işte bu doğrultudadır. Eğer öngörülebilirlik, dikkat ve özen yükümlülüğünden ayrı bir şekilde taksirli suçun bir unsuru ya da objektif isnadiyetin bir şartı olarak kabul edilirse, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışın diğer bir deyişle taksirli hareketin tespit edilmesinden sonra, objektif öngörülebilirliğin ayrıca araştırılması gerekir. Fakat her halükarda dikkat ve özen yükümlülüğünün objektif niteliği ve neticenin objektif öngörülebilirliği taksirli suçun unsurlarına ilişkin bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Madde gerekçesinin de vurguladığı üzere, failin,

tipikliği objektif nitelikteki dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık ile tespit edildikten sonra, fail hakkında kınama yargısında bulunabilmek için maddi unsurların kişisel olarak öngörülebilirliği araştırılmalıdır. Bkz. **ÜNAL**, s. 143-144.

³⁸ Doktrinde bu konuda farklı görüşlerin olduğuna dair tespit için bkz. **AKBULUT**, s. 567. Bu konudaki tartışma ve görüşler için bkz. **DEMİREL**, s. 378-379. Yazar, öngörülebilirliğin mutlaka objektif isnadiyetten önce incelenmesi gerektiğini düşünmektedir. Bkz. **DEMİREL**, 379.

Örneğin doktrinde *Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük* öngörülebilirliği, özen yükümlülüğünün ihlalinin yanında taksirli suçun ayrı bir unsuru olarak ele alır. Fakat yazarlara göre öngörülebilirliğin değerlendirilmesinde sübjektif ölçü esas alınmalıdır. Bkz. **ÖZBEK/DOĞAN/MERAKLI/BACAKSIZ/BAŞBÜYÜK**, s. 500.

Doktrinde bazı yazarlara göre ise neticenin objektif öngörülebilirliği, dikkat ve özen yükümlülüğünün yerine getirilebilmesi için ana koşuldur. Dolayısıyla objektif öngörülebilirlik dikkat ve özen yükümlülüğünden bağımsız ele alınamaz. Örneğin bkz. **TOROSLU/TOROSLU**, s. 233-237; **DÜLGER**, s. 441; **KEÇELİOĞLU**, s. 69-72; **KEÇELİGİL**, s. 118. *Keçelioğlu*’nun ifadesiyle, “yapılan hareketin neticeyi gerçekleştirme riskinin objektif olarak bilinemediği durumlarda kişi objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareket etmiş olmaz ve taksirin diğer unsurlarının incelenmesine gerek kalmaz”. Bkz. **KEÇELİOĞLU**, s. 72.

kendi yetenekleri, algılama gücü, tecrübeleri, bilgi düzeyi ve içinde bulunduğu koşullar altında, objektif olarak var olan dikkat ve özen yükümlülüğünü öngörebilecek ve yerine getirebilecek durumda olmasına rağmen, bu yükümlülüğe aykırı davranması ve suç tanımında belirlenen neticenin gerçekleşmesine neden olması ise failin kusuruna ilişkin bir husustur³⁹. Nitekim doktrinde de taksirli suçlarda kusur yargısının temelini oluşturanın bu sübjektif özen yükümlülüğüne aykırılık olduğu ifade edilmekte olup, neticenin sübjektif öngörülebilirliği ile dikkat ve özen yükümlülüğüne uygun davranışın failden beklenebilir olması kusur bağlamında değerlendirilmektedir⁴⁰. Çift aşamalı sistem olarak adlandırılan bu sistemde taksirin objektif unsurları tipiklikte ele alınırken, sübjektif unsurlar kusurluluğun altında konumlandırılmaktadır⁴¹.

Yerel mahkemenin yaptırdığı bilirkişi incelemelerinde sanık Ali'nin 2/8 oranında kusurlu olduğu, bu kusurun temelini ise “sevk ve idaresindeki aracı meslek ve sanatta acemi olan kişiye kullandırarak olayın meydana gelmesine zemin hazırlaması” olduğunu ifade edilmiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki 765 sayılı TCK döneminde birden fazla kişinin dâhil olduğu taksirli neticeli suçlarda Yargıtay tarafından da benimsenen oransal kusur değerlendirmesi, 5237 sayılı TCK’de yer almamaktadır⁴². TCK m. 22/4’te taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek olan cezanın failin kusuruna göre belirleneceği, m. 22/5’te ise birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkesin kendi kusurundan dolayı sorumlu olacağı ve her failin cezasının kusuruna göre ayrı ayrı belirleneceği ortaya konulmuştur. TCK m. 22’nin gerekçesinde taksirle

³⁹ SÖZÜER/DURSUN/TALAS, s. 155.

⁴⁰ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 431; ÖZGENÇ, 275; ÖZTÜRK/ERDEM, 461-462; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 204, 230; HAKERİ, s. 238; DÜLGER, s. 452-453.

⁴¹ Taksirin unsurlarının suç sistematığında nasıl konumlandırılacağına ilişkin geliştirilen çift aşamalı ve tek aşamalı sistemlere ilişkin ayrıntılı inceleme için bkz. KARTAL, s. 913-948. Yazar, taksirin tüm sübjektif yönlerini kusur kapsamında ele alan çift aşamalı sistemi modern öğretilerle çelişkili bularak eleştirmektedir. Taraftarı olduğu tek aşamalı sistemde ise, söz konusu öğretilerle uyumlu bir şekilde, kusurun yalnızca normatif bir yapıya sahip olduğunun, neticeden kaçınılabilirlik ve neticenin sübjektif öngörülebilirliği gibi konuların ise haksızlık alanına dâhil olduğunun kabul edildiğini ifade etmektedir. Bkz. KARTAL, s. 945.

⁴² DONAY, s. 36; ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 429; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 232.

işlenen suçlardan dolayı kusurluluğun, bir değerlendirmeye ancak olay hâkimi tarafından yapılabileceği ve bu nedenle taksirden dolayı kusurluluğun matematiksel olarak ifadesinin mümkün olmadığı ifade edilmiştir⁴³. Yine gerekçeye göre birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda herkes kendi kusuru göz önünde bulundurulmak suretiyle sorumlu tutulur ve neticenin oluşumu açısından her kişinin taksirli fiili dolayısıyla kusurluluğu bir diğerinden bağımsız olarak belirlenmelidir. İşte bu normatif değerlendirmeye hâkim tarafından belirlenen kusurluluk göz önünde bulundurulmak suretiyle, suçun cezasında belli bir oranda indirim yapılabilecektir. Dolayısıyla kusurun belirlenmesi normatif bir değerlendirmeye mümkündür. Madde gerekçesinin de belirttiği üzere, bilirkişi incelemesi ise somut olayda dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlâl edilip edilmediğinin belirlenmesi noktasında gündeme gelebilir. Bu ise doğrudan ve öncelikle suçun unsurlarına ilişkin bir belirlemenin konusudur.

Söz konusu CGK içtihadına konu olayda yer alan bilirkişi incelemesinin oransal kusur belirlemesi, 5237 sayılı TCK anlamında sadece dikkat ve özen yükümlülüğünün sanık Ali tarafından ihlâl edildiğini ortaya koyması bakımından önem arz eder. Daha önce de belirtildiği üzere, somut olayda ticari taksi şoförü olan sanık Ali'nin dikkat ve özen yükümlülüğünün asıl kaynağı, motorlu araçların, sürücü belgesi sahibi olmayan kişiler tarafından karayollarında sürülmesini veya sürülmesine izin verilmesini yasaklayan 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu m. 36 hükmüdür. Nizamlara aykırılık şeklinde ortaya çıkan bu taksir şeklinde neticenin öngörülebilir olduğu bir karine olarak kabul edilebilse de, bu karinenin taksirli suçun unsurlarına ilişkin bir başka değerlendirme aşaması kapsamında aksinin ispatlanabilir olduğu kanaatindeyiz. Neticenin objektif öngörülebilirliği, objektif isnadiyete ilişkin değerlendirme başlığı altında ayrıca tartışıldığından, burada sadece sanık Ali'nin davranışının "karine olarak" taksirli bir davranış olduğunu belirtmekle yetiniyoruz.

B. Nedensellik Bağına İlişkin Değerlendirme

Sanık Ali'nin meydana gelen ölüm ve yaralama neticelerinden sorumlu tutulabilmesi için sadece taksirli hareketin mevcut olması yeterli değildir. Neticeli birer suç olan taksirle öldürme ve yaralama suçlarının

⁴³ SÖZÜER/DURSUN/TALAS, s. 155.

oluşabilmesi için tüm neticeli suçlarda olduğu gibi hareket ile netice arasında nedensellik bağının kurulabilmesi gerekir. Doktrinde hâkim görüş olarak, neticeli suçlarda nedensellik bağının belirlenmesinde şart teorisinin esas alınması yeterlidir⁴⁴. Nitekim CGK de bu teoriyi benimsediğini ortaya koymuştur. Bu teoriye göre neticeyi meydana getirmede her şart eşit değerde, varlığı zorunlu ve sebep olucudur⁴⁵. Somut olayda sanık Ali'nin sürücü belgesi olmayan Erhan'a aracını vermesi şart teorisi bağlamında nedensel bir harekettir. Hatta Erhan'ın sürücü belgesinin olup olmaması dahi bu sonucu değiştirmemektedir. Çünkü sanık Ali aracını Erhan'a vermemiş olsaydı Erhan'ın arabayı kullanmayacağı, kazayı yapmayacağı ve dolayısıyla ölüm ve yaralama neticelerinin gerçekleşmeyeceği rahatlıkla söylenebilmektedir.

Sanık Ali'nin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışı ve netice ile hareket arasındaki nedensellik bağı bu şekilde tespit edildikten sonra araştırılması gereken bir diğer husus ise, neticenin sanık Ali'ye objektif olarak isnad edilebilir olup olmadığıdır. Çünkü doğa bilimlerinin kabullerinden hareket eden şart teorisinin tek kıstas olarak benimsenmesi, ceza sorumluluğunun katlanamayacak derecede genişlemesine neden olabilir⁴⁶. Eğer objektif isnadiyet söz konusu değilse taksirli neticeli suçun oluştuğu söylenemez. Bu noktada esasen CGK de aynı doğrultuda açıklamalarla kararının gerekçesine bir temel oluşturmak istemiştir. Mahkeme, neticenin faile isnad edilemeyeceği halleri sıralamasına rağmen, somut olayı değerlendirirken bunları ayrıca tartışmamış, sadece olayda nedensellik bağının bulunduğundan bahisle sanık Ali'nin ceza sorumluluğunun olduğuna hükmetmiştir. Buna göre

⁴⁴ İÇEL/SOKULLU-AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, s. 81; ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 325; ÖZBEK/DOĞAN/MERAKLI/BACAĞSIZ/BAŞBÜYÜK, s. 253; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 133; AKBULUT, s. 425; ZAFER, 278; BİRTEK, Genel Hükümler, s. 152-153; DÜLGER, s. 318.

⁴⁵ ÖNDER, s. 86; İÇEL/SOKULLU-AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, s. 72; ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 315; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 133; DÜLGER, s. 317-318; BAŞER, Zehra, Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet, Ankara 2022, s. 96-98.

⁴⁶ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 325; AKBULUT, s. 425; DÜLGER, Murat Volkan/BAKDUR, Merve/ÖZKAN, Onur, "Ceza Hukukunda Objektif İsnadiyet", Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 44, 2020, 747-787, s. 750.

sanık Ali'nin ticari taksi şoförü olmasına ve trafikte seyir halindeyken aracın kullanımını Erhan'a bırakmasında zorunlu bir durum bulunmamasına rağmen dikkatsiz ve tedbirsizce davranarak ehliyetinin olup olmadığını kontrol etmediği ve araç kullanma konusunda yeterli tecrübesi olduğunu bilmediği Erhan'ın etrafta yayaların bulunduğu meskûn mahalde aracı kullanmasına müsaade etmesi ve hızlı gitmesine engel olmaması nedeniyle tali kusuru vardır ve bu taksirli davranışları ile netice arasında nedensellik bağı bulunmaktadır.

Kanaatimizce somut olayda objektif dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlalinin (taksirli hareket) ve şart teorisi anlamında bir nedensellik bağının mevcut olduğu belirlendikten sonra tartışılması gereken, gerçekleşen neticelerin sanık Ali'nin eseri olarak görülüp görülemeyeceği ve dolayısıyla neticenin ona yüklenip yüklenemeyeceğidir. Bu noktada somut olayda değerlendirilmesi gereken esas mesele ise neticenin objektif olarak öngörülebilir olup olmamasıdır. CGK kararına karşı oy kullanan üyelerin objektif isnadiyetten önceki bir aşama olan dikkat ve özen yükümlülüğünün tespiti kapsamında değerlendirdikleri ve taksirli hareketin mevcut olmadığını iddia ettikleri gerekçeleri de bu meseleye dayanmaktadır. Somut olayda üçüncü kişinin (Erhan'ın) eklenen hareketleri söz konusu olduğundan, konunun objektif isnadiyet temelinde ayrıca ele alınması gerekir.

C. 3. Kişinin Eklenen Hareketlerinin Objektif Isnadiyete Etkisi

Genel olarak şu şartların varlığı halinde neticenin faile objektif olarak isnad edilebilir olduğu ifade edilmektedir⁴⁷: (1) hareket ile netice arasında nedensellik bağı, (2) neticenin failin eseri olması ve failin nedensellik bağı üzerine hâkimiyetinin olması, (3) hareketin hukuken tasvip edilmeyen ve izin verilen riski aşan bir tehlike oluşturması (failin riski hukuken önemli derecede yükseltmiş olması) ve bu tehlikenin

⁴⁷ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 332-337; ÖZTÜRK/ERDEM, s. 460; DEMİRBAŞ, s. 274-275; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 139-140; KARAKEHYA, s. 64-66; DÜLGER/BAKDUR/ÖZKAN, s. 753. Teoriye ilişkin detaylı inceleme için bkz. BAŞER, s. 171-243. Yazar, teorinin esas aldığı temel formülü, *Wessel/Beulke/Satzger*'den atıfla, "failin hukuken kınanan bir risk (tehlike) yaratması" ve "bu tehlikenin tipe uygun neticede gerçekleşmesi gerekliliği" olarak özetlemektedir. Bkz. BAŞER, s. 173.

neticeye yansımaları, (4) neticenin ihlal edilen normun koruma alanı içinde olması.

Taksirli suçlarda, kişilere yüklenen objektif dikkat ve özen yükümlülüğünün doğal bir sonucu olarak da konumlandırılabilen neticenin objektif öngörülebilirliği, aynı zamanda objektif isnadiyetin bir şartı olarak kendisini göstermektedir⁴⁸. Yine taksirli suçlarda “yükümlülüğe aykırılık bağının varlığı” da objektif isnadiyet için bulunması gereken bir şarttır. Buna göre, dikkat ve özen yükümlülüğüne riayet edildiğinde dahi netice gerçekleşecekti denilebiliyorsa, netice faile isnad edilemez⁴⁹. Nitekim CGK de kararında, objektif isnadiyetin taksirli suçlarda dikkat ve özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sonucunda neticeye neden olunması olduğunu yani dikkat ve özen yükümlülüğü yerine getirilmiş olsaydı netice gerçekleşmeyecekti denilebiliyorsa bu takdirde neticenin faile isnat edilebileceğini belirterek, “yükümlülüğe aykırılık bağının varlığı” şeklindeki koşula atıfta bulunmuştur.

Bu çalışmanın konusu bağlamında öncelikle tartışılması gereken husus ise üçüncü kişinin eklenen hareketinin (kasten veya taksirli) objektif isnadiyete nasıl etki ettiği. Bu ise neticenin failin eseri olması ve failin nedensellik bağı üzerinde hâkimiyetinin olması koşulu ile doğrudan ilişkilidir. Kasıtlı veya taksirli şekilde ilk hareketi gerçekleştiren kişinin hareketine, üçüncü bir kişinin kasıtlı veya taksirli hareketinin eklenerek neticeyi meydana getirdiği hallerde, öne geçen nedensellik, nedenselliğin atipik gelişimi ve rücu yasağının uygulanabilir olduğu haller olmak üzere çeşitli senaryolar ortaya çıkabilir. Öne geçen nedensellik halleri, objektif isnadiyete değil nedensellik bağına ilişkin bir konu olmakla beraber, üçüncü kişilerin eklenen hareketlerinin söz konusu olduğu farklı senaryoların ayırt edilebilmesi adına bu başlık altında yer verilmesi uygun bulunmuştur. Bu bölümde sırasıyla bu senaryolar açıklanmış ve CGK kararına konu olayın hangi kategoride değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin kanaatimiz sunulmuştur.

⁴⁸ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 423; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 213-214. Söz konusu yazarlar bu koşulu aynı zamanda nedensellik akışı üzerinde hâkimiyetin kalkmış olması ile de ilişkilendirmektedir.

⁴⁹ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 424-427; ÖZTÜRK/ERDEM, s. 460; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 215; AKBULUT, s. 431-433; ÖZBEK/DOĞAN/MERAKLI/BACAĞIZ/BAŞBÜYÜK, s. 261.

1. Öne Geçen Nedensellik ve Nedenselliğin Atipik Gelişimi

Öne geçen nedensellikte, neticeye yönelik ilk şart etkisini göstermeden, bağımsız bir nedensellik serisi yaratan bir başka şart etkili olmakta ve neticenin sebebini oluşturmaktadır⁵⁰. Örneğin failin, içkisine zehir kattığı kişinin bu zehir henüz etkisini göstermeden bir başka kişi tarafından vurularak öldürülmesi olayında, zehiri katan kişinin eylemi ölüm neticesinin nedensellik serisine dâhil olmadığından, bu kişi ölümden dolayı sorumlu tutulamaz⁵¹. Burada zehir katan kişinin sorumluluğu zehirin miktarına bağlı olarak kasten yaralama suçu veya kasten öldürmeye teşebbüs bağlamında belirlenir.

Nedenselliğin atipik gelişiminde ise, meydana gelen netice, failin başlattığı nedensellik serisinin devamı niteliğindedir yani onun hareketi ile bağlantılıdır; fakat failce düşünülmeyen ve hayatın genel rizikolarına dâhil olan bir başka sebep ile netice gerçekleşmektedir⁵². Örneğin taksirli bir trafik kazasında kişilerin yaralanmasına neden olunmuş, yaralıların hastaneye götürüldüğü sırada ambulans kaza yaptığı için, hastanede yangın çıktığı için ya da yaralılara yanlış tedavi uygulandığı için bu kişiler ölmüş olabilir. Öne geçen nedensellikten farklı olarak burada şart teorisi bağlamında bir nedensellik bağı mevcuttur; çünkü trafik kazası gerçekleşmemiş olsa ölenlerin ambulansa binmeleri ya da hastanede tedavi olmaları söz konusu olmaz. Fakat failin hâkimiyet alanı dışında gerçekleşen ölüm neticesi, trafik kazasını gerçekleştiren failin eseri sayılamaz ve dolayısıyla ona isnad edilemez⁵³. Burada taksirli hareketi ile yaralamalı bir trafik kazasına sebep fail, sadece taksirle yaralama suçundan sorumludur.

Görüldüğü üzere öne geçen nedensellikte nedensellik bağının yokluğundan dolayı ilk hareketi gerçekleştirenin neticeden sorumluluğu sınırlandırılırken, nedenselliğin atipik gelişiminde nedensellik bağı mevcut olmakla beraber objektif isnadiyete ilişkin yapılan bir

⁵⁰ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 329; ÖZGENÇ, s. 196; DEMİRBAŞ, s. 272.

⁵¹ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 329; ÖZGENÇ, s. 196; KOCA/ÜZÜLMEZ, s. 134.

⁵² ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 328, 330.

⁵³ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 336; ÖZGENÇ, 197-200; DEMİRBAŞ, s. 271.

değerlendirme sonucu ilk hareketi gerçekleştirenin neticeden sorumluluğu sınırlandırılmaktadır.

2. Rücu Yasağının Uygulanabilirliği

Somut olayda sanık Ali'nin hareketi (taksirli hareket), sanık Erhan'ın hareketinin (3. kişinin taksirli hareketi) ön aşamasını oluşturmuş ve Erhan'nın taksirli hareketi ile birleşerek sonucu meydana getirmiştir. Bir diğer deyişle sanık Ali'nin taksirli davranışı, sanık Erhan'nın işlediği taksirli suçta katkı sağlamıştır. Kanaatimizce buradaki senaryo, öne geçen nedensellik durumlarından ve nedenselliğin atipik gelişiminden farklılık arz eder. Öne geçen nedenselliğin ya da nedenselliğin atipik gelişiminin söz konusu olmadığı bu tür olaylarda, taksirli suçlarda iştirak da mümkün olmadığından, rücu yasağının uygulanabilirliği gündeme gelmektedir. Buna göre iki kişinin birbirini izleyen hareketleri tipe uygun neticenin gerçekleşmesi yönünden nedensel değer taşımasına rağmen, sorumluluk, ikinci hareketi yaparak tipik neticeyi gerçekleştiren kişiye aittir⁵⁴. Çünkü kasten (olayımızda taksirle) gerçekleştirilen ikinci hareket, ilk yapılan hareketi de bünyesini almış, onu tüketmiştir⁵⁵. Kuralı koyan

⁵⁴ ÖNDER, s. 92; İÇEL/SOKULLU-AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, s. 75; DEMİRBAŞ, s. 271; HAKERİ, s. 192; DÜLGER, s. 352.

Erem/Danışman/Artuk'a göre, "üçüncü kişinin hareketi, failin sonucu önleyici hareketlerini semeresiz bırakmış ise suçun sorumlusu üçüncü kişidir". Bkz. EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 492.

⁵⁵ ÖNDER, s. 92.

Doktrinde Özen, rücu yasağının sadece ilk hareketin taksirli, ikinci hareketin kasten işlendiği durumlarda söz konusu olabileceğini savunmakta, bu konuya verdiği örnekte ise A'nın taksirle B'yi yaralamasını, C'nin ise yaralı olan B'yi kasten öldürmesini vermektedir. Yazara göre her iki hareketin de taksirli olduğu durumlarda TCK m 22/5 uyarınca herkes kendi taksirine göre sorumlu olacaktır. Bkz. ÖZEN, Mustafa, Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, 8. Baskı, Ankara 2023, s. 283.

Kanaatimizce rücu yasağının uygulanabilirliğinin ilk ve ikinci hareketin taksirli olduğu senaryolarda da değerlendirilmesine bir engel yoktur. Nitekim Önder, rücu yasağını bu senaryo dâhilinde de değerlendirmekte ve hatta Yargıtay'ın ilk hareket ile netice arasında nedensellik bağının yokluğundan hareketle rücu yasağı formülünü uyguladığı kararlarına atıfta bulunmaktadır. Bkz. ÖNDER, s. 93.

Özbek/Doğan/Meraklı/Bacaksız/Başbüyük de her iki hareketin taksirli olduğu suçlar için de rücu yasağını değerlendirmektedir. Bkz. ÖZBEK/DOĞAN/MERAKLI/BACAKSIZ/BAŞBÜYÜK, s. 259.

Frank, bir şartın ön şartının sebep olmadığını, ön şartların kusurlu ve kasti olsalar dahi, neticenin sebebi olarak kabul edilemeyeceklerini, ön şartı gerçekleştirenin neticeden sorumlu olabilmesi için iştirak kurallarının işlerlik kazandığı bir durumun olması gerektiği savunur⁵⁶. Yine bu gibi durumlarda “hiç kimsenin bir davranışta bulunurken, bu davranışının bir başkasının sorumluluk bilinciyle ve serbest iradesiyle işleyeceği suça zemin teşkil edeceği ihtimalini hesaba katma yükümlülüğünün olmadığı” gerekçe gösterilmektedir⁵⁷. Örneğin *Hakeri* tarafından verilen bir örnekte, polis A’nın eve geldiğinde silahını masasının üzerine koyması ve komşusunu öldürmek için fırsat kollayan eşi E’nin bu silahı alarak komşuyu öldürmesinde, ölüm neticesi A’ya yüklenemez; sorumluluk, ikinci hareketi yapan E’ye aittir⁵⁸. *Önder*, Alman doktrininde bazı yazarların bu kurumu kabul ettiğini, bazılarının şart teorisinin uygulanabilirliğini sınırladığı için eleştirdiğini, bazılarının ise bunu sınırlı bir şekilde kullandığını ve ilk hareketi yapan şahsın bu hareketinin bazı neticelere neden olacağını öngörüp öngörmemiş olması üzerinde durduklarını aktarmaktadır⁵⁹.

Türk doktrininde de bu son görüşe benzer bir tutumla meseleyi ele alan yazarlar mevcuttur. Buna göre üçüncü kişinin hareketleri bakımından olayda “müşahade edilebilir emarelerin varlığı” ya da “failin muhtemel neticeler bakımından garantör olarak sorumlu olması” halinde objektif isnadiyetin mümkün olacağı ifade edilmektedir⁶⁰. Sınırlı sorumluluk alanı teorisi olarak adlandırılan bu görüşe göre, kural, herkesin başkasının hukuken doğru davranacağına güven duyması olmakla beraber, ilk hareketi gerçekleştiren kişinin davranışının suçun gerçekleşmesine götüreceğini veya bu kişinin özel bir koruma yükümlülüğüne sahip olduğunu kabul etmek gerekiyorsa, netice ilk

⁵⁶ Aktaran **ÖNDER**, s. 92.

⁵⁷ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 225.

⁵⁸ **HAKERİ**, s. 192.

⁵⁹ **ÖNDER**, s. 93.

⁶⁰ **ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR**, s. 428; **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 226; **DÜLGER**, s. 355, 449. *Birtek* de rücu yasağının mutlak bir biçimde uygulanamayacağını savunmakta ve fakat söz konusu kriterleri açıkça zikretmeksizin ikinci hareketi yapan kişinin meydana getirdiği neticenin ilk hareketi yapan bakımından öngörülebilir olup olmaması kriterini esas almaktadır. Bkz. **BİRTEK**, Genel Hükümler, s. 157-158.

hareketi yapana isnad edilebilecektir⁶¹. Örneğin ilk taksirli hareketi gerçekleştiren kişinin taksiriyle ortaya çıkardığı tehlike, zaten üçüncü kişileri bu tarz tehlikelerden koruyan kurallara aykırılık teşkil ediyorsa ve meydana gelen netice, özgür iradeye dayanan böyle bir rizikonun devamı niteliğindeyse, netice faile istisnai olarak isnat edilebilir⁶². Hatta *Koca/Üzülmez*'e göre eğer somut olayda ilgili mevzuatın kişilere getirdiği bir yükümlülük ve dolayısıyla da özel bir garantörlük durumu (bir tehlike kaynağını gözetme) varsa, olayda muhtemel ve müşahede edilebilir bir fiil eğiliminin bulunup bulunmadığı tartışmasına dahi girmeye gerek yoktur⁶³.

Kanaatimizce sanık Ali'nin sorumluluğunun belirlenmesinde işte bu ölçütlerden hareket edilmesi gerekir. Karayolları Trafik Kanunu (KTK) kapsamında trafik kurallarını düzenleyen kuralların trafik akışı içindeki araç ve yayaların güvenliğini sağlama ve gelecek tehlikeleri önleme amacıyla olduğu düşünüldüğünde (aynı zamanda neticenin ihlal edilen normun koruma alanı içinde olması koşulu) sürücü belgesi olmayan kişiye aracın verilmemesine ilişkin sanığa yüklenen yükümlülüğün, özel bir garantörlük durumuna işaret ettiği söylenebilir. Doktrinde *Birtek* de KTK m. 36 hükmünün, sürücü belgesi olmadan araç kullanmamak ve aracın sürücü belgesi olmayan kişiler tarafından kullanılmasına engel olmak üzere menfi ve müspet iki yükümlülük öngördüğünü ifade etmektedir⁶⁴. Fakat böyle bir garantörlük durumunun kabul edilmesi halinde, müşahede edilebilir emarelerin varlığının aranmaması objektif sorumluluğa götürecek bir sorumluluk genişlemesine neden olabilir. Dahası böyle bir durumda taksirli suçun bir unsuru olan objektif öngörülebilirlikten tamamen vazgeçilmesi dahi söz konusu olabilir. Yukarıda da belirtildiği üzere, nizamla aykırılık şeklindeki taksirde, neticenin öngörülebilir olduğu bir karine olarak kabul edilse dahi, bu

⁶¹ *Kühl, Roxin ve S/S-Cramer/Sternberg-Lieben*'den aktaran **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 226. Ayrıca bkz. **DÜLGER**, s. 355, 449, 450.

⁶² **ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR**, s. 336; **ÖZBEK/DOĞAN/MERAKLI/BACAĞIZ/BAŞBÜYÜK**, s. 260; **DÜLGER**, s. 356.

⁶³ **KOCA/ÜZÜLMEZ**, s. 226.

⁶⁴ **BİRTEK**, Fatih, "Araç Sürücülerinin Tehlikeyi Önleme Yükümlülüğü (Garantörlüğü) ve Trafik Kazası Sonrasında Ortaya Çıkan Davranışların Ceza Hukuku Bakımından İncelenmesi", 3. Karayolu Trafik Güvenliği Sempozyumu ve Sergisi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Derleyenler: Tuncay Durna ve A. Alper Durmuş, Ankara 2012, s. 246-247.

kabul, objektif öngörülebilirlik unsurundan vazgeçilmesi şeklinde yorumlanamaz. Örneğin somut olayda yaşının küçük, deneyimsiz, uykulu veya alkollü olması nedeniyle aracın verildiği kişinin aracı kullanamayacağına ve kaza yapabileceğine dair “müşahede edilebilir” yani gözlemlenebilir emareler varsa, neticenin, failin özgür iradesiyle ortaya çıkardığı rizikonun devamı niteliğinde olduğuna kuşku yoktur. Böyle bir durumda aracın verilmesi şeklindeki ilk taksirli hareketin neden olabileceği muhtemel neticeler objektif olarak da öngörülebilir niteliktedir. Hatta çoğu zaman bu neticeler aracı veren tarafından da öngörüldüğünden fakat gerçekleşmeyeceğine yönelik bir güvenle hareket edildiğinden, bilinçli taksir söz konusu olur. Karşı oy yazısında *Meran* da kullanması ya da öğrenmesi için ehliyetsiz çocuğuna aracını veren ve yanında bulunmayan babanın ceza sorumluluğunun bilinçli taksir sorumluluğu olduğunu ifade ederek bu hususa dikkat çekmiştir.

Diğer taraftan, sürücü belgesinin iptali, süresinin dolması veya ülke değişikliği gibi nedenlerle sürücü belgesi olmamakla beraber, aracın sevk ve idaresi hakkında yeterli bilgisi bulunduğu bilinen bir kişiye arabasını veren kişi bakımından müşahade edilebilir emareler mevcut değildir. Özel garantörlük durumundan dolayı zaten bu emarelerin aranmasının gerek olmadığı görüşü benimsenirse, gerçekleşen netice nedeniyle aracı veren kişinin de taksirli suçtan dolayı sorumluluğunun olduğu söylenebilir. Fakat üçüncü kişinin eklenen davranışının artık failin hâkimiyet alanından çıktığı ve bunun aksini düşündürecek emarelerin de olmadığı böyle bir senaryoda, neticenin objektif olarak öngörülebilir olduğunun söylenmesi güçtür. Daha önce de belirtildiği üzere, neticenin objektif olarak öngörülebilir olması, objektif isnadiyetin bir gereği olarak ya da objektif dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlalinin kapsamında (onun bir sonucu ve gereği) ya da taksirin ayrı bir unsuru olarak konumlandırılabilir. Değerlendirme aşamaları farklı da olsa, her halükarda, neticenin objektif öngörülebilirliği taksirli suçun unsurlarına ilişkin bir husustur ve eksikliği suçun oluşumunu engeller.

Esasen gerek 12. CD çoğunluğunun gerekse çoğunluk görüşüne katılmayan 20 Genel Kurul üyesinin nedensellik bağının mevcut olmadığı yönündeki görüşleri de bu anlama gelecek şekilde yorumlanabilir. Çünkü söz konusu gerekçeler açık veya zımni bir şekilde nedensellik teorilerinden biri olan uygun sebep teorisine dayanmaktadır. Bu teoride ise, objektif isnadiyet teorisinde olduğu gibi, şart teorisinin sınırsız

nedensellik zincirini kırmak hedeflenmektedir⁶⁵. Bu teori, hareketin hayatın olağan akışına ve genel hayat tecrübelerine göre neticeyi meydana getirmeye elverişli (uygun) olması halinde nedensellik bağının mevcut olduğu, hareketin anormal, atipik veya istisnai bir neticeye neden olması halinde hareket ile netice arasında bu bağın kurulamayacağı ve dolayısıyla bunların faile yüklenemeyeceği fikri üzerine kuruludur⁶⁶. CGK kararına karşı oy kullanan ve uygun illiyet teorisinden yola çıkan üyelerin, “sanık Ali’nin diğer sanığa aracı kullanması amacıyla verdiği anda illiyet bağının kesildiği” ve “sanığın kendi hareketinden kaynaklanmayan bir sonuçtan sorumlu tutulamayacağı” şeklindeki görüşleri, farklı gerekçelerle olmakla beraber, rücu yasağı ile aynı sonuca işaret etmektedir. Bu noktada belirtmek gerekir ki Yargıtay da eski tarihli kararlarında, ön şart niteliği taşıyan ilk taksirli hareket ile ikinci taksirli hareket arasında nedensellik bağının olmadığını kabul ederek rücu yasağı formülünü uygulamıştır⁶⁷. Bu kararlarda genellikle “doğrudan doğruya bir bağlantının” veya “doğrudan illiyet bağının” olmadığı şeklindeki ifadelerle yer verilmiştir⁶⁸.

3. CGK Kararına (K. 2015/146) Konu Olay Özelinde Neticenin Objektif Öngörülebilirliğini Etkileyen Haller

Tüm bu belirlemeler ışığında somut olay değerlendirildiğinde, sanık Ali’nin aracını verdiği Erhan’ın sürücü belgesinin olmadığı noktasında tartışma olmamakla beraber, araç kullanma konusunda

⁶⁵ Gropp’dan aktaran ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 321. Ayrıca bkz. EREM/DANIŞMAN/ARTUK, s. 279.

Nitekim uygun sebep teorisinin doktrinde de bir nedensellik teorisi olarak değil, bir isnat edilebilirlik teorisi olarak görülmeye başlandığı, fakat bir isnadiyet teorisi olarak da yetersiz olduğu, çünkü bu teorisinin etki alanını daha çok alışılmışın dışında gelişen nedensellik bağlantısı nedeniyle sorumluluğun reddedildiği hallerle sınırladığı, oysaki bunun dışında da sorumluluğun reddedilmesini gerektiren birçok halin olduğu ifade edilmektedir. Bkz. İÇEL/SOKULLU-AKINCI/ÖZGENÇ/SÖZÜER/MAHMUTOĞLU/ÜNVER, s. 78.

⁶⁶ ARTUK/GÖKCEN/ALŞAHİN/ÇAKIR, s. 321.

⁶⁷ Bu tespit ve söz konusu Yargıtay kararları için bkz. ÖNDER, s. 93-94.

⁶⁸ Örn. Yargıtay 9. CD, 17.02.1982, E. 1982/636, K. 1982/772: “Ehliyetsiz ve küçük yaştakilere taşıt kullandırmanın, Karayolları Trafik Kanunu’na göre ayrı bir suç teşkil ettiği ve hatalı taşıt kullanma sonucu meydana gelen olayda, sonuçta traktör sahibi olan sanığın fiili arasında doğrudan doğruya illiyet bağı bulunmadığı gözetilmeden, yazılı şekilde sanığın mahkumiyetine karar verilmesi, kanuna aykırıdır.” Aktaran: ÖNDER, s. 94.

deneyiminin olup olmadığı noktasında yapılacak bir belirleme doğrultusunda sanık Ali'nin ceza sorumluluğunun belirlenmesi gerekir. Araç kullanma konusunda yeterli bilgisi ve deneyimi olmayan ve somut olayda bunun açıkça anlaşılabilir olduğu hallerde (senaryo 1) bu kişinin sebep olabileceği neticelerin öngörülebilir olduğu açıktır. Hatta yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sarhoşluk veya uykusuzluk gibi aracın verildiği kişinin içinde bulunduğu durumun farkında olan bir kişinin, meydana gelen neticeler bakımından bilinçli taksirle hareket ettiği söylenebilecektir. Doktrinde araç kullanmayı bilmediği bilinen bir kişiye aracını teslim eden kişinin olası kast ile hareket ettiği dahi savunulmuş, eğer aracı teslim alan kişi aracı teslim edenin kendisine yaptığı bütün uyarılara rağmen kazayı gerçekleştirmişse, işte bu durumda aracı vereni bilinçli taksirle sorumlu tutmak gerektiği öne sürülmüştür⁶⁹. Bir başka görüşte ise hareketlerini yönlendirme yeteneği büyük ölçüde azalmış bir kişiye aracın verilmesi halinde, trafik kazasının gerçekleşeceği hususunda somut, yakın ve pek muhtemel tehlike mevcutsa ve netice öngörülebilirse, TCK m. 83 ve m. 88 bağlamında garantörsel ihmali suçun

⁶⁹ ÖZGENÇ, s. 203.

Doktrinde *Turinay*, “trafik kurallarına aykırı davranış sergilemenin, tek başına, bu davranış sonucu meydana gelen netice bakımından olası kast sorumluluğunu gerektirmeyeceğini”, fakat trafikte seyreden kişinin gerçekleştirdiği ihlallerin sayısının, çeşitliliğinin ve yoğunluğunun artmasının olası kasta işaret edebileceğini ifade eder. Çünkü bu hallerde sürücünün, davranışlarının ölüm ve yaralama gibi olası sonuçlarını göze alma ihtimalinin de arttığı ve genel tutumunun “ne olursa olsun” şekline büründüğü söylenebilecektir. Yazara göre, ayrıca, “sürücü konumundaki failin iradesi dışında olan, ancak özgür iradesiyle gözetme yükümlülüğü olan dışsal koşullar, olası kastın tespitinde tek başına belirleyici nitelikte olmasa da olayın diğer özellikleriyle birlikte gözetilebilir”. Bkz. **TURİNAY**, Faruk Yasin, *Ceza Hukukunda Olası Kast ve Bilinçli Taksirin Trafik Kazaları Bakımından Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme*, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 50, 2024, s. 77-80.

“...kişinin özen yükümlülüğüne aykırı birden fazla hareketi bulunması suçun işleniş şeklini doğrudan doğruya olası kasta dönüştürmese de, bilinçli taksir ve olası kast ayırımını yaparken tespit edilmesi son derece güç olan bir hususa ışık tutmaktadır ki bu da failin fiili işlediği anda neticeye yönelik bir kayıtsızlık ve kabullenme içerisinde mi olduğu, yoksa neticenin gerçekten gerçekleşmeyeceği inancıyla hareket edip etmediğidir.” şeklindeki benzer bir değerlendirme için ayrıca bkz. **YAŞAR**, Yusuf/**GÜLTEKİN DİKEN**, Nil Melek: “Karar İncelemesi - Bilinçli Taksir ve Olası Kast (Dolus Eventualis) Farkının Değerlendirilmesi”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, C. 7, S. 1, 2018, s. 110.

söz konusu olacağı savunulmuştur⁷⁰. Kanaatimizce somut ve yakın tehlike hallerinde garantörsel ihmali suçun söz konusu olabilmesi için aracını sürücü belgesi olmayan ve araç kullanmayı bilmeyen birine kullandıran failin aynı zamanda gerçekleşen netice bakımından kasten hareket ettiğinin de ispat edilmesi gerekir. Dolayısıyla somut ve yakın tehlike hallerinde de taksir, genellikle bilinçli taksir, düzeyinde bir sorumluluğun olması mümkün ve hatta daha olasıdır.

Diğer taraftan, sürücü belgesinin iptali, süresinin dolması veya ülke değişikliği gibi nedenlerle (senaryo 2) sürücü belgesi olmamakla beraber, aracın sevk ve idaresi hakkında yeterli bilgisi bulunduğu bilinen bir kişiye aracın verilmesi halinde artık neticenin objektif öngörülebilirliği şeklindeki unsur eksik kalmaktadır. Çünkü bir kişinin araç kullanımının bir trafik kazasına yol açabileceğine yönelik öngörü, kişinin sürücü belgesinin olup olmamasına göre değil, araç kullanma konusundaki bilgi ve deneyimine göre şekillenir. Dolayısıyla rücu yasağı formülünün böyle bir senaryoda rahatlıkla uygulanabilir olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü burada aracı veren kişinin, kendi hâkimiyet alanı dışında gerçekleşen bir neticeden sorumlu olması beklenemez.

Somut olayda ise Erhan'ın içinde bulunduğu duruma yani araç kullanma konusundaki bilgi ve deneyimine ilişkin olarak yukarıda verilen senaryolardan farklı bir senaryonun (senaryo 3) söz konusu olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Erhan'ın kesinlikle araç kullanabilir durumda olduğunu gösteren senaryo 2'deki durumlar olayda mevcut değildir. Erhan'ın kesinlikle araç kullanamaz durumda olduğunu gösteren senaryo 1'deki durumlar da mevcut değildir. Sanık Ali ifadesinde, Erhan'ın sürücü belgesinin olup olmadığını bilmediğini ve fakat onu daha önce araç kullanırken gördüğünü iddia etmektedir. Dolayısıyla Erhan'ın araç kullanabilir durumda olup olmadığına ilişkin durumu şüphelidir. Nitekim sanık Ali, kazadan önce Erhan'ın ısrarla aracı sürmek istemesine de karşı çıkmıştır. Her ne kadar karşı oy yazısında *Meran*, aracı sürmekte olan ve kazaya yol açan diğer sanık Erhan'ın aracı kesinlikle süremeyeceğine ilişkin dışa yansıyan veya sanık Ali tarafından bilinen bir halinin bulunmadığını ve ölümlü sonucun

⁷⁰ **BİRTEK**, Araç Sürücülerinin Garantörlüğü, s. 246-247. Yazara göre burada kanundan kaynaklanan tehlikeyi önleme yükümlülüğü ile öngelen tehlikeli eylemden doğan tehlikeyi önleme yükümlülüğünün iç içe geçtiği bir garantörlük söz konusudur.

sürüş sırasında yapılan hız nedeniyle meydana geldiğini savunmuş olsa da, taksi şoförü olan sanık Ali'nin araç kullanma konusunda yeterli deneyimi olup olmadığı "şüpheli" olan birine aracını vermesi taksirli davranış olarak kabul edilmelidir. Nitekim CGK de sanık Ali'nin, Erhan'ın ehliyetinin olup olmadığını kontrol etmediğini ve araç kullanma konusunda yeterli tecrübesi olduğunu bilmediğini ifade etmektedir.

Kanaatimizce sanık Ali'nin ehliyetinin bulunup bulunmadığını dahi bilmediği ve dolayısıyla araç kullanma konusundaki bilgi ve deneyimi konusunda şüpheli olduğu bir kişiye aracını vermesi taksirli bir davranış olup, aracın verildiği kişi tarafından gerçekleştirilecek neticelerin objektif olarak öngörülebilir nitelikte olduğu açıktır. Burada sanık Ali, söz konusu araştırmayı yapmadan, sanık Erhan'ın ısrarı üzerine aracını vermiş ve bu öngörülebilir neticeleri öngörememiştir. Karşı oy yazısında *Meran*'ın, aracı veren kişinin, ancak aracın verildiği kişinin görünümünden alkollü olma, sarhoşluk, uyku veya uyuşturucu ya da bir ilaç etkisinde bulunma veya küçük yaşta olma veya araç süremediğinin kesinlikle bilinmesi vb. gibi hallerinden dolayı araç kullanamayacağının anlaşılması halinde taksirle sorumlu olacağı şeklindeki görüşe şu açıdan katılmıyoruz: tüm bu sayılan hallerde taksirli hareketin ve objektif öngörülebilirliğin mevcut olmasının yanı sıra, aracı veren kişi bakımından da öngörülebilirlik gerçekleşmiştir. Böyle bir durumda muhtemel neticeleri öngörmesine rağmen aracını veren kişinin sorumluluğu bilinçli taksirden belirlenmelidir ve hatta somut olayda olası kastın dahi tartışılması söz konusu olabilir. Aracını sürücü belgesi olmayan birine veren kişinin taksir düzeyinde dahi bir sorumluluğunun olmaması için, aracın verildiği kişinin araç kullanma konusunda deneyiminin olduğu noktasında daha güvenilir bir bilgiye sahip olması gerekir. Son olarak, bir taksi şoförü olan sanığın, içinde bulunduğu şartlar itibarıyla bu konuda daha titiz davranması ve aracı vermeden önce bir araştırma yapması beklenebilir olduğundan, sanık Ali'nin olayda kusuru da mevcuttur.

SONUÇ

Gerek kasten gerekse taksirle işlenen suçlarda üçüncü kişilerin eklenen hareketleri ile neden oldukları neticelerin ilk hareketi gerçekleştiren kişiye de isnad edilebilir olup olmadığı noktasında çeşitli durumlar söz konusu olabilir. Öne geçen nedenselliğin söz konusu olduğu hallerde yeni bir nedensel seri başlatıldığı için gerçekleşen

neticelerin ilk hareketi gerçekleştiren faile isnad edilmesi mümkün olmaz. Bu hallerde ilk hareketi gerçekleştiren sadece kendi gerçekleştirdiği neticeden sorumludur. Esasen öne geçen nedensellikte objektif isnadiyetten ziyade şart teorisi bağlamında bir nedensellik bağının olmadığından hareketle sorumluluğun sınırlandırılması söz konusu olur. Nedenselliğin atipik gelişimi olarak adlandırılan hallerde ise şart teorisi bağlamında bir nedensellik bağı mevcuttur; fakat failce düşünülmeyen ve hayatın genel rizikolarına dâhil olan bir başka sebep ile netice gerçekleştiğinden, netice ilk hareketi gerçekleştirenin hâkimiyet alanının dışında meydana gelmektedir. Burada objektif isnadiyet teorisinin kriterleri doğrultusunda yapılan bir değerlendirme ile sorumluluğun sınırlandırıldığı görülmektedir. Bu iki durumun dışında üçüncü kişilerin eklenen hareketlerinin söz konusu olduğu bir başka durum ise ilk hareketi gerçekleştiren kişinin hareketinin, neticeyi gerçekleştiren hareketin ön aşamasını oluşturduğu hallerdir. Doktrinde bu hallerde rücu yasağı formülü ile objektif isnadiyet çerçevesinde bir çözüme ulaşılmaya çalışılmış fakat bu yasağın geçerli olmayabileceği farklı senaryolara da işaret edilmiştir.

Alman doktrininde bazı yazarların, ilk hareketi yapan şahsın bu hareketinin bazı neticelere neden olacağını öngörüp öngörmemiş olmasından hareketle rücu yasağını sınırladığı, Türk doktrininde bazı yazarlar tarafından da benzer bir sınırlamaya gidildiği görülmektedir. Bu yazarlara göre, üçüncü kişinin hareketleri bakımından olayda “müşahede edilebilir emarelerin varlığı” ya da “failin muhtemel neticeler bakımından garantör olarak sorumlu olması” halinde neticenin ilk hareketi gerçekleştirene isnad edilmesi mümkündür. Hatta somut olayda ilgili mevzuatın kişilere getirdiği bir yükümlülük ve dolayısıyla da özel bir garantörlük durumu (bir tehlike kaynağını gözetme) varsa, olayda muhtemel ve müşahade edilebilir bir fiil eğiliminin bulunup bulunmadığının araştırılmasının dahi gerekmediği ifade edilmiştir. Kanaatimizce bu görüşler, çalışma konusu karara doğrudan uygulanabilir görünmektedir.

Taksi şoförü olan şahsın, aracını sürücü belgesi olmayan birine vermesi şeklindeki hareket, nizamla aykırılık şeklindeki bir dikkat ve özen yükümlülüğü ihlalidir. Dolayısıyla burada kanundan kaynaklanan özel bir garantörlük durumunun var olduğu söylenebilir. Davaya konu olayda neticenin gerçekleşebileceğine yönelik işaretler ise aracın

ehliyetsiz bir kişiye verilmiş olmasından değil, aracın verildiği kişinin deneyiminden veya içinde bulunduğu diğer şartlardan anlaşılabilmektedir. Eğer salt aracın ehliyetsiz kişiye verilmesi şeklindeki hareketin, bu işaretlerin varlığını ya da yokluğunu önemsiz kıldığı söylenirse, neticenin objektif öngörülebilirliği şeklindeki unsurdan vazgeçilmesi riski ortaya çıkar. Objektif öngörülebilirliğin somut olayın şartlarından bağımsız olarak mevcut kabul edilmesi ise objektif sorumluluğa yol açacak bir ceza sorumluluğu genişlemesi anlamına gelir. Doktrinde bazı yazarlarca savunulan, nizamla aykırılık şeklindeki dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali neticenin objektif öngörülebilirliğinin bir karine olduğu görüşü dikkate değer bir yaklaşımdır. Fakat bunun, sadece taksirli hareketin bir unsuru olan objektif öngörülebilirlik bakımından kabulü mümkündür. Bu görüş esas alınsa dahi, nedensellik bağının tespitinden sonraki aşamada objektif isnadiyetin bir şartı olarak objektif öngörülebilirliğin mevcut olup olmadığının ayrıca araştırılması gerekir.

Görüldüğü üzere buraya kadar yapılan değerlendirmeler suçun unsurlarına ilişkin olup, failin kusurundan bağımsızdır. Taksirli suçlarda neticenin sübjektif öngörülebilirliği ise, farklı görüşte yazarlar olmakla beraber, kanaatimizce failin kusuruna ilişkin bir husus olup, tüm unsurları ile oluşmuş bir taksirli suçtan dolayı failin kınanıp kınanamayacağına ilişkin bir değer yargısının içeriğine dâhildir. Oysa somut olayda neticenin sübjektif öngörülebilirliğine gitmeden önce, taksirli suçun maddi unsurlarına ilişkin bir değerlendirme ile suçun oluşmadığı çıkarımı yapılabilmektedir. Çünkü objektif öngörülebilirlik taksirli suçta gerek dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali unsurunun içinde ya da yanında gerekse objektif isnadiyetin kapsamında konumlandırılabilen, göz ardı edilemez bir unsurdur. Eğer objektif öngörülebilirliğin, dikkat ve özen yükümlülüğünün kapsamında araştırılması gereken bir unsur olduğu görüşü savunulursa, objektif öngörülebilirliğin mevcut olmadığı senaryolarda taksirli hareketin de olmadığını sonucuna varılmalıdır. Böyle bir durumda başka bir değerlendirme aşamasına geçmeden suçun oluşmadığı söylenebilir. Bu çalışmaya konu kararda karşı oy kullanan CGK üyelerinin dayandığı gerekçe işte bu doğrultudadır. Eğer öngörülebilirlik, özen yükümlülüğünden ayrı bir şekilde taksirli suçun bir unsuru ya da objektif isnadiyetin bir şartı olarak kabul edilirse, dikkat ve özen yükümlülüğüne

aykırı davranışın diğer bir deyişle taksirli hareketin tespit edilmesinden sonra, objektif öngörülebilirliğin ayrıca araştırılması gerekir.

Kanaatimizce her hâlükârda kusur çerçevesinde açıklanamayan ve doğrudan tipikliğin eksikliği sonucuna götüren bir husus olarak karşımıza çıkan objektif öngörülebilirliğin farklı şekillerde konumlandırılması konumuz bağlamında önem arz etmez. Önemli olan nizamla aykırılık şeklinde ortaya çıkan ve neticenin objektif öngörülebilirliğinin karine kabul edilebildiği taksirli hareket bakımından da söz konusu araştırmanın yapılmasından feragat edilmemesidir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT**, Berrin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2023.
- ARTUK**, M. Emin/**GÖKCEN**, Ahmet/**ALŞAHİN**, Mehmet Emin/**ÇAKIR**, Kerim: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara 2024.
- BAŞER**, Zehra: Ceza Hukukunda Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet, Ankara 2022.
- BİRTEK**, Fatih: “Araç Sürücülerinin Tehlikeyi Önleme Yükümlülüğü (Garantörlüğü) ve Trafik Kazası Sonrasında Ortaya Çıkan Davranışların Ceza Hukuku Bakımından İncelenmesi”, 3. Karayolu Trafik Güvenliği Sempozyumu ve Sergisi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Derleyenler: Tuncay Durna ve A. Alper Durmuş, Ankara 2012, 241-252.
- BİRTEK**, Fatih: Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku (Genel Hükümler) Temel Bilgiler, 4. Baskı, Ankara 2016.
- DEMİRBAŞ**, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara 2022.
- DEMİREL**, Muhammed: Taksirli Suç, 2. Baskı, Ankara 2024.
- DONAY**, Süheyl: Türk Ceza Kanunu Şerhi, İstanbul 2007.
- DÖNMEZER**, Sulhi/**ERMAN**, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım Cilt II, 12. Bası, İstanbul 1999.
- DÜLGER**, Murat Volkan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2021.
- DÜLGER**, Murat Volkan/**BAKDUR**, Merve/**ÖZKAN**, Onur: “Ceza Hukukunda Objektif İsnadiyet”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 44, 2020, 747-787.
- EREM**, Faruk/**DANIŞMAN**, Ahmet/**ARTUK**, Mehmet Emin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 1997.
- HAFIZOĞULLARI**, Zeki/**ÖZEN**, Muharrem: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2018.
- HAKERİ**, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 28. Baskı, Ankara 2023.
- KARAKEHYA**, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2022.
- KARTAL**, Melik: “Temel Suç Öğretileri Işığında Taksirin Suç Sistematığına Göre Nasıl Konumlandırılacağı Meselesi”, Ceza Hukuku Dergisi, C. 15, S. 44, 2020, 913-948.

- KEÇELİGİL**, Hasan Tahsin: Türk Ceza Hukukunda Taksirin Esasları, Ankara 2016.
- KEÇELİOĞLU**, Elvan: Taksirli Suçun Dogmatığı, Ankara 2015.
- KOCA**, Mahmut/**ÜZÜLMEZ**, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2024.
- İÇEL**, Kayıhan: Ceza Hukukunda Taksirden Doğan Sübjektif Sorumluluk, İstanbul 1967.
- İÇEL**, Kayıhan/**SOKULLU-AKINCI**, Füsün/**ÖZGENÇ**, İzzet/**SÖZÜER**, Adem/**MAHMUTOĞLU**, Fatih Selami/**ÜNVER**, Yener: Suç Teorisi, 3. Bası, İstanbul 2004.
- ÖZBEK**, Veli Özer/**DOĞAN**, Koray/**MERAKLI**, Serkan/**BACAKSIZ**, Pınar/**BAŞBÜYÜK**, İsa: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Ankara 2023.
- ÖNDER**, Ayhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler Cilt: II-III, İstanbul 1992.
- ÖZEN**, Mustafa: Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, 8. Baskı, Ankara 2023.
- ÖZGENÇ**, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2021.
- ÖZTÜRK**, Bahri/**ERDEM**, Mustafa Ruhan: Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2021.
- SÖZÜER**, Adem/**DURSUN**, Selman/**TALAS**, Serdar: Türk Ceza Hukuku Mevzuatı, 4. Baskı, İstanbul 2017.
- TEZCAN**, Durmuş/**ERDEM**, Mustafa Ruhan/**Önok**, R. Murat: Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 21. Baskı, Ankara 2023.
- TOROSLU**, Nevzat/**TOROSLU**, Haluk: Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara 2016.
- TURİNAY**, Faruk Yasin: Ceza Hukukunda Olası Kast ve Bilinçli Taksirin Trafik Kazaları Bakımından Değerlendirilmesi Üzerine Bir İnceleme”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 29, S. 50, 2024, 49-88.
- ÜNAL**, Ertuğrul: Taksirle Ölüme Sebebiyet Verme Suçu (TCK m. 85), Ankara 2017.
- YARGITAY CGK**: 05.05.2015, E. 2014/790, K. 2015/146, (Legalbank, Erişim Tarihi: 20.12.2024).

YAŞAR, Yusuf/**GÜLTEKİN DİKEN**, Nil Melek: “Karar İncelemesi - Bilinçli Taksir ve Olası Kast (Dolus Eventualis) Farkının Değerlendirilmesi”, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, C. 7, S. 1, 2018, 97-113.

ZAFER, Hamide: Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75, 8. Bası, İstanbul 2021.